

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

ROMA ANTANAVIČIŪTĖ
(TEISĖS IR VALDYMO STUDIJŲ PROGRAMA)

GYVENTOJŲ DALYVAVIMAS
NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
docentas dr. Alfredas Kiškis

VILNIUS, 2014

TURINYS

IVADAS	3
I. NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS SAMPRATA	7
II. NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU GYVENTOJŲ DALYVAVIMU JOJE, RŪŠYS	11
2.1. Nusikalstamumo prevencijos modeliai.....	11
2.1.1. „Saugios kaimynystės“ modelis	11
2.1.2. „Nusikaltimų stabdytojų“ modelis	14
2.1.3. „Išdaužtų langų“ modelis	15
2.1.4. Policijos rėmėjai	16
2.2 Individualių savisaugos priemonių naudojimas	18
2.2.1. Šaunamųjų ginklų įsigijimas ir panaudojimas.....	18
2.2.2. Apsaugos sistemos.....	20
III. GYVENTOJŲ DALYVAVIMO NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOJE MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMAS	22
3.1. Tyrimų metodikos pagrindimas.....	22
3.2. Tyrimo rezultatai	25
IŠVADOS	41
PASIŪLYMAI	43
LITERATŪROS SĄRAŠAS	44
ANOTACIJA	Error! Bookmark not defined.
ANNOTATION	Error! Bookmark not defined.
SANTRAUKA	50
SUMMARY	Error! Bookmark not defined.
PRIEDAI	48

IVADAS

Amerikiečių rašytojas Leo Buscaglia sakė: „Neišbarstyk savo brangaus laiko klausinėdamas: „Kodėl pasaulis negalėtų būti geresnis?“. Tai bus tik tuščias laiko švaistymas. Užduok klausimą: „Kaip galėčiau padaryti pasaulį geresnį?“. Į šį klausimą yra atsakymas“.¹

Tyrimo aktualumas. Tikriausiai pagalvojome, kaip būtų gera gyventi pasaulyje be smurto ir prievartos. Kiekvienas žmogus nori jaustis saugus, pageidauja, kad jo būstas ir turtas būtų apsaugotas. Šį žmogaus norą bei teisę gina Lietuvos Respublikos Konstitucija, kurioje numatyta žmogaus teisė į asmens, nuosavybės, būsto neliečiamumą², gyventojai turi teisę į saugią aplinką, bet taip pat patys turi aktyviai savo teises ginti ir dalyvauti užtikrinant jų apsaugą.

Žmonės patys turi galimybę dalyvauti saugios aplinkos kūrimo ir aktyviai ginti savo teises. Tik ar gyventojai pasinaudoja šia teise ir yra suinteresuoti, o gal tiesiog trūksta informacijos kaip tai įgyvendinti? Vienas iš pagrindinių žingsnių yra nusikalstamumo prevencija, kur aktyviai gali dalyvauti piliečiai. Tai reglamentuoja Lietuvoje Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, o 20 str. rašoma, kad „pabrėžtini nusikaltimų prevencijos ir kontrolės trūkumai: 1 p. nusikaltimų prevencijos ir kontrolės subjektų sistema veikia ne optimaliai, nes ji nepakankamai išplėtotą, neišnaudojamos valstybės ir savivaldybių institucijų, nevyriausybinių organizacijų, kitų nusikaltimų prevencijos ir kontrolės subjektų galimybės. Ji yra nesubalansuota ir per daug centralizuota bei neprieinama visuomenei;...> 6 p. nepakankama visuomenės parama ir iniciatyva;“³

Taigi, piliečių įsitraukimas į visuomenės saugumo užtikrinimo veiklas turėtų didėti su pilietiškumo (pilietinio aktyvumo) augimu apskritai.⁴

Argumentuojant piliečių dalyvavimo reikšmę paprastai remiamasi šiomis prielaidomis: teisėsaugos institucijos nėra pajėgios vienos pačios užtikrinti visuomenės saugumą bei efektyviai įgyvendinti nusikalstamumo prevenciją, gyventojai turi atlikti didžiausią vaidmenį palaikant tvarką laisvoje visuomenėje ir todėl turi būti padrąsinti prisiimti daugiau atsakomybės įgyvendinant nusikaltimų (nusikalstamumo) prevenciją.

Pastaraisiais metais gana sparčiai kuriasi saugios kaimynystės grupės (bendruomenės), savisaugos būriai, Policijos departamento duomenimis policijai talkina 3942 policijos rėmėjai.⁵

¹ Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. http://www.nplc.lt/centrov_naujienos.aspx (2013-01-09)

² Lietuvos Respublikos Konstitucija. // Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014.

³ Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa. Patvirtinta LR Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383 www.vrm.lt/uploads/media/Programa_01.doc (2013-01-09)

⁴ Nikartas S. Teisės institutas straipsnis „Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje“ http://www.teise.org/data/Simonas_Nikartas.pdf (2012-12-17)

Aktyviai su policija bendradarbiauja ir į policijos rėmėjų gretas įsitraukia Šaulių sąjungos nariai. Žiniasklaidoje vis daugiau dėmesio skiriama piliečių įsitraukimui į viešosios tvarkos užtikrinimą, teisės pažeidimų prevenciją ir pan. Piliečių įtraukimui į dalyvavimą nusikaltimų prevencijoje skiriama dėmesio ir politiniame lygmenyje, pavyzdžiui, Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2010-2012 m. priemonių plane yra numatytos priemonės, susijusios su gyventojų įtraukimu į visuomenės saugumo, pavyzdžiui saugios kaimynystės ar bendradarbiavimo su policija skatinimas ir pan. Pagal šias nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos priemones Lietuvos policija įgyvendina prevencinę priemonę „Saugią aplinką kurkime kartu“. Regioniniai policijos padaliniai imasi iniciatyvų skatinant saugios kaimynystės bendruomenės kūrimąsi, bendruomenių ir policijos bendradarbiavimą sprendžiant nusikalstamumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo problemas. Pažymėtinas svarbus ir Nevyriausybinių organizacijų bei religinių bendruomenių savanorių dalyvavimas prevenciniame darbe su vaikais ir jaunimu, socialinės rizikos šeimomis, nuteistaisiais, priklausomybės ligomis sergančiais žmonėmis ir pan. Taigi, galima teigti, jog piliečių dalyvavimas prevencinėje veikloje suvokiamas kaip reikšmingas visuomenės saugumo užtikrinimo faktorius.⁶

Pastaraisiais metais vis daugiau kuriama pilietinių iniciatyvų, daugėja ir nusikalstamumo prevencijoje dalyvaujančių asmenų. Kokia iš to nauda visuomenei? Ar piliečių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje padeda jį mažinti? Ar šios iniciatyvos yra aktyvios ir koks jų indėlis?

Šiame magistro baigiamajame darbe bandoma atsakyti į šiuos klausimus. Žiniasklaidoje galime paskaityti apie prevencines programas bei kuriamas piliečių iniciatyvas prevencijos klausimais („Saugi kaimynystė“, pagalba policijai dalyvaujant policijos rėmėjų gretose, naudojant apsisaugojimo priemones - šaunamuosius ginklus, pasitelkiant apsaugos tarnybų paslaugas ir įrengiant būstų, automobilių apsaugos sistemas). Policijos departamento duomenimis per 2012 metus nusikalstamų veikų užregistruota 3,7 proc. daugiau nei 2011 metais, tačiau per 2012 metus pareigūnai ištyrė net 7,2 proc. daugiau nusikalstamų veikų nei 2011 metais, bendras ištirtų nusikaltimų skaičius praėjusiais metais pasiekė 52 proc. visų užregistruotų nusikaltimų.⁷ Tačiau kova su nusikalstamumu neįmanoma be visuomenės pagalbos ir tiesioginio dalyvavimo.

Todėl būtina tirti visuomenės iniciatyvų indėlį, jų veiksmingumą bei pagalbą policijai. Tai įmanoma sužinoti atlikus tyrimus. Netiriant piliečių dalyvavimo nusikalstamumo prevencinėje

⁵ Nikartas S. Teisės institutas straipsnis „Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje“ http://www.teise.org/data/Simonas_Nikartas.pdf (2012-12-17)

⁶ Nikartas S. Teisės institutas straipsnis „Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje“ http://www.teise.org/data/Simonas_Nikartas.pdf (2012-12-17)

⁷ Policijos departamentas. 2012 metų veiklos ataskaita. 2013 m. vasario 19 d. Nr. 5-IL-281. Vilnius. www.policija.lt/get.php?f.12915 (2013-02-23)

veikloje, nesužinosime jų indėlio bei pagalbos policijai masto. Atlikti tyrimai gali paskatinti kurtis naujoms pilietinėms iniciatyvoms nusikalstamumo prevencijos veikloje, įtraukti daugiau žmonių į šią veiklą bei stiprinti pilietiškumą, saugumą.

Tyrimo naujumas. Lietuvoje nėra atlikta daug mokslinių tyrimų, kuriuose būtų tiriamas gyventojų dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje. Visgi tie, kurie yra rodo, kad nesame tokie pasyvūs kaip galime įsivaizduoti. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro (toliau-NPLC) 2007 metais buvo atliktas tyrimas „Viktimizacijos patirtis Lietuvoje 2007 m.“⁸. Tyrimo metu gyventojų buvo klausiama apie tai ar jie imtųsi aktyvių veiksmų, kad užkirstų kelią nusikalstamai veikai/nusikaltimui, jei ji nėra nukreipta prieš Jus ar Jūsų šeimos narius? Šie tyrimo rezultatai parodė, kad tas pasyvusis (neintencinis) žmonių dalyvavimas nėra toks jau mažas ir žmonės nėra tokie pasyvūs, kaip dažnai esame linkę įsivaizduoti.⁹

Simono Nikarto parengtoje daktaro disertacijoje tema „Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje“ 2012 metais plačiai nagrinėjamas gyventojų bendruomenių dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje aktyvumas.

Šio magistrinio darbo naujumas tame, kad buvo tiriamas gyventojų dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje Mažeikių rajono savivaldybėje. Buvo tiriamas visuomenės indėlis ir įsitraukimas į policijos rėmėjų, viešosios tvarkos palaikymo sergėtojų, saugios kaimynystės bendrijų veiklą, pagalba stiprinant viešąjį saugumą konkrečioje vietovėje.

Darbo reikšmė. Magistro darbe suformuluotos mokslinės teorinės bei metodinės prielaidos atskleidė, kas efektyvina nusikalstamumo prevencijos vykdymą gyventojų tarpe, kas skatina ir kas sulaiko gyventojus dalyvauti nusikalstamumo prevencijoje. Šie tyrimo rezultatai gali būti panaudoti skatinant gyventojų dalyvavimą nusikaltimų prevencijoje Mažeikių rajone ir kitose Lietuvos vietovėse.

Tyrimo objektas – gyventojų dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje.

Tyrimo tikslas – ištirti gyventojų dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje būdus, jų aktyvumą, įsitraukimo į nusikalstamumo prevenciją priežastis, pasiūlyti būdus kaip skatinti gyventojų aktyvesnį dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje.

Tikslui pasiekti numatyti šie **uždaviniai**:

1. Atskleisti nusikalstamumo prevencijos sampratą, nusikalstamumo prevencijos rūšis, susijusias su gyventojų dalyvavimu.
2. Ištirti socialinius veiksnius ir sąlygas, veikiančias gyventojų dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje.

⁸ Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. Viktimizacijos patirtis Lietuvoje 2007 m. *Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa*. www.nplc.lt/centrov/reng/ren002/ren002-tyrimo-ataskaita.doc (2013-02-06)

⁹ Nikartas S. Teisės institutas straipsnis “Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje” http://www.teise.org/data/Simonas_Nikartas.pdf (2012-12-17)

3. Pateikti siūlymų skatinant gyventojus dalyvauti nusikalstamumo prevencijoje.

Hipotezė – gyventojai linkę dalyvauti tokiose nusikalstamumo prevencijos veiklose, kurios turi tiesioginį poveikį asmeniniam saugumui.

Tyrimo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros analizė, vertinimas, lyginimas ir apibendrinimas. Mokslinės literatūros analizė atskleidė kitų šalių gyventojų patirtį prevencinėje veikloje, išsiaiškinta kaip apibūdinama prevencija, nusikalstamumas, pateikiama Lietuvos ir užsienio šalių prevencinės veiklos palyginimas.

Empiriniai: gyventojų apklausos metodas: anketavimo būdu. Mažeikių rajono gyventojų apklausos duomenys parodė jų požiūrį į prevencinę veiklą ir dalyvavimą joje.

Statistiniai: empirinių duomenų statistinė analizė atlikta naudojant SPSS programinę įrangą. Statistinės duomenų analizės pagalba duomenys buvo susisteminti ir pateikti paveiksluose.

Darbo struktūra ir apimtis. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, siūlymai, literatūros sąrašas ir priedai.

I. NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS SAMPRATA

Pagrindinis nusikaltimų prevencijos tikslas yra saugoti piliečių, visuomenės ir valstybės teisėtus interesus. Nusikaltimų prevencija, tai individų, jų grupių, visuomeninių asociacijų, bendruomenės ar savivaldos, visos visuomenės ar valstybės veikla pasireiškianti nusikalstamumą sukeliančių veiksnių šalinimu, papildomų neutralizatorių jiems sukūrimu, poveikiu konkretiems asmenims ar asmenų grupėms, socialinėms ir valstybės institucijoms siekiant teigiamų socialinių pokyčių ar tokių asmenų ir institucijų elgesio pasikeitimų, kurie sumažintų nusikalstamumą ar kitaip pozityviai jį veiktų.¹⁰

Žodis „nusikaltimas“ apima daug skirtingų veikų: vagystė, apiplėšimas, nužudymas, lėktuvo užgrobimas, nepranešimas apie rastą lobį ir pan. Todėl svarbu išsiaiškinti kas yra nusikalstamumas ir kas yra prevencija. „Nusikalstamumo“ sąvoka yra daugiareikšmė ir skirtingi autoriai minėtą sąvoką apibrėžia skirtingai. 1 lentelėje pateikiami „nusikalstamumo“ sąvokos apibrėžimai (lentelė sudaryta remiantis skirtingais literatūros šaltiniais).

1 lentelė. Nusikalstamumo sąvokos apibrėžimai

Sąvoka	Autorius ar literatūros šaltinis	Apibrėžimas
Nusikalstamumas - tai	A. Jatkevičius ¹¹	istoriškai kintantis, socialinis, baudžiamasis - teisinis reiškiny, sudarantis tam tikroje valstybėje ir per konkretų laikotarpį padarytų nusikaltimų sistemą (visumą)
		tai neišvengiamas, sąlyginai masinis, gana stabilus, socialiai sąlygotas, nepageidaujamas, istoriškai kintamas, gana latentiškas socialinis-teisinis reiškiny, pasireiškiantis kaip atskirų nusikalstamų veikų visuma.
		kriminalinės justicijos poveikio produktas. Tai dirbtinai konstruojama socialinės tikrovės dalis, kuri kaip tokia realybėje neegzistuoja arba jei ir atsiranda, tai tik šios sistemos poveikio dėka.
	N. F. Kuznecova ¹²	teisinio pobūdžio reiškiny, susidedantis iš visumos nusikaltimų, padaromų tam tikroje teritorijoje per tam tikrą laikotarpį
	J. Bafija ¹³	socialinis reiškiny, tikrovėje pasireiškiantis per atskirus nusikalstamo elgesio aktus, atitolinančius asmenį nuo socializacijos proceso
	V. Foksas ¹⁴	šalutinis civilizacijos produktas.
	G. Kohrekovas ¹⁵	visuomenei pavojingas, socialinis - teisinis reiškiny, santykinai savarankiškas, galintis plisti, o tai reikalauja nuolatinės kovos su juo.

¹⁰ Kiškis A. (2012-11-28). Nusikalstamumo prevencija. Paskaitų medžiaga.

<http://www3.mruni.eu/~akiskis/paskaitos/kriminologijos-paskaitos.html> (2013-01-09)

¹¹ A. Jatkevičius. Nepilnamečių smurtinio nusikalstamumo prevencija; daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01S) Vilniaus universitetas, 2003. P 3.

¹² Н. Ф. Кузнецова. Преступление и преступность. Москва, 1969, С 65.

¹³ Е. Бафия. Проблемы криминологии. Дialectика криминогенной ситуации. Мацква, 1983. С 25.

¹⁴ В. Фокс. Ббедение б криминологию. Масква, 1985. С 19

¹⁵ Г. Кохреков. Криминология. Масква, 2000. С 29

	J. Galinaitytė, T. Rudzki ¹⁶	valstybei ir visuomenei pavojingas istoriškai kintantis save kuriantis sąlyginai savarankiškas socialinis teisinis reiškiny, nulemtas visuomenėje vykstančių socialinių procesų ir reiškinių, reikalaujantis nuolatinės kontrolės.
--	--	--

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 11 straipsnyje pateikiamas teisinis nusikaltimo apibrėžimas “nusikaltimas – tai pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta laisvės atėmimo bausmė”.¹⁷

Mano nuomonė sutampa su G. Kohrekovo nusikalstamumo apibūdinimu, kad tai „santykinai savarankiškas, galintis plisti“ reiškiny. Pritariu J. Galinaitytės ir T. Rudzki nusikalstamumo apibrėžimo formuluotei, kad nusikalstamumas yra socialinis ir teisinis reiškiny, kas daro įtaka nusikalstamumo turiniui ir esmei. Socialine prasme nusikalstamumas atsiskleidžia kaip specifinė žmonių elgesio forma, pažeidžianti konkrečios socialinės sistemos tinkamą funkcionavimą. Teisine prasme nusikalstamumas yra visuma priešingų teisei veikų, kurias visuomenė (tiek veikdama per valstybę, tiek ir per atskiras savo narių grupes) stengiasi užkardyti.

Istorijos eigoje nusikalstamumas, kaip elgesio variantų aibė, nėra pastovi, vyksta jos kitimas. Veikia visuomenės sąmonėje susiformavęs nusikaltimų suvokimas. Be to, nusikaltimo samprata istoriškai kito, atsižvelgiant į epochą, valdovus, valdymo organus, moralines, vertybines nuostatas. Kinta ir elgesio vertinimas (kriminalizacija, dekriminalizacija). Nusikalstamas elgesys daugumos nusikaltėlių ir dalies aukų yra slepiamas. Latentiškumas – tai nusikalstamumo pažinimą apibūdinanti savybė, kuri turi sistemai būdingų savybių. Sistema turi naują kokybę, nebūdingą ją sudarantiems atskiriems elementams. Nusikalstamumas daro neigiamą įtaką visuomenei tiesiogiai įtraukdamas į nusikalstamą veiklą dalį visuomenės, skleidamas kriminalinę subkultūrą, psichologiją.¹⁸

Nusikaltimą gali padaryti ne tik nusikalsti linkę asmenys. Nusikaltimas konkrečiam žmogui, gali būti vienkartinis reiškiny, kuris ateityje nesikartos. Mano nuomone nusikaltimas – tai baudžiamosios teisės uždrausta veika, daranti žalą (moraliskai, fiziškai, materialiai) žmogui, visuomenei, gamtai, valstybei.

Nusikalstamumas – tai socialinis reiškiny, kurį sudaro visuma nusikalstamų veikų, padarytų tam tikroje teritorijoje per tam tikrą laiką ir reikalaujantis nuolatinės kontrolės.

¹⁶ J. Galinaitytė, T. Rudzki. Šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problema. Jurisprudencija, 2005, t. 70(62), 134-140.

¹⁷ Jurisprudencija, 2005, t. 70(62); p. 134–140

¹⁸ A. Kiškis (2012-11-14). Nusikalstamumas. Paskaitų medžiaga
<http://www3.mruni.eu/~akiskis/paskaitos/kriminologijos-paskaitos.html> (2013-01-09)

Kita svarbi sąvoka mūsų darbe yra „prevencija“, jos apibrėžimai pateikiami 2 lentelėje, kuri sudaryta remiantis įvairiais literatūros šaltiniais.

Prevencija žodyne aiškinama kaip kelio užkirtimas, užbėgimas už akių, o nusikaltimas aiškinamas kaip neleistinas, įstatymo uždraustas, baudžiamas aktas.¹⁹

2 lentelė. Prevencijos sąvokos apibrėžimai

Sąvoka	Autorius ar literatūros šaltinis	Apibrėžimas
Prevencija - tai	Tarptautinių žodžių žodynas ²⁰	išankstinis kelio užkirtimas, užbėgimas už akių, ypač teisės normų pažeidimui.
	L. Jovaiša ²¹	įvairių auklėjimo metodų, kuriais siekiama užbėgti už akių įvykiams, prieštaraujantiems moralės ir teisės normoms, visuma.
	Psichologijos atlasas ²²	galimo trikdžio atpažinimas ir pašalinimas profilaktiškai kovojant, užkertant kelią ir stiprinant atsparumą neigiamiems veiksniams.
	G. Kvieskienė, D. Mockevičienė ²³	priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams.
	A. Kurienė ²⁴	sukūrimas ir stiprinimas tų visuomenės elementų ar struktūrų, kurios skatina individų, galinčių laisvai galvoti ir moraliai veikti, ugdymą.
	V. Kučinskas, R. Kučinskienė ²⁵	įvairūs auklėjimo metodai, kuriais siekiama užbėgti už akių įvykiams, nesuderinamiems su morale ir teisės normomis.

Iš autorių pateiktų „prevencijos“ apibūdinimų (žr. 2 lentelę), galima teigti, kad prevencija gali būti specialių priemonių sistema, padedanti šalinti jau esančius arba užuomazgą turinčius negatyvius socializacijos reiškinius, keliančius pavojų ar nesaugumą visuomenei.

Taigi, nusikaltimų prevenciją galime apibrėžti kaip tam tikrų pozityvių priemonių visumą, kurių pagalba šalinami veiksniai, sukeliantys nusikalstamumą arba siekiama tam tikrų grupių elgesio pasikeitimų.

Pagal tai, kas vykdo- nusikalstamumo prevencija skirstoma į bendrąją (kai subjektas vykdo nusikaltimų prevenciją, bet tai nėra jo tiesioginė paskirtis, o tik viena iš daugelio jo atliekamų socialinių funkcijų) ir specialioji (kai prevenciją vykdomas subjektas yra sukurtas, atsiradęs specialiai nusikalstamumo prevencijos tikslu).

¹⁹ Lietuvių kalbos žodyno internetinė svetainė. <http://www.lkz.lt/startas.htm> (2012-01-17)

²⁰ Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius, 1985, p. 398

²¹ Jovaiša L. Enciklopedinis Edukologijos žodynas. Vilnius, 2007, p. 231

²² Psichologijos atlasas. I tomas. Vilnius, 2002, p. 403

²³ Kvieskienė G., Mockevičienė D. Laisvalaikio reikšmė ankstyvajai prevencijai. – Socialinio pedagogo ABC. Vilnius, 2002.

²⁴ Kurienė A. Prievartą patyrusio vaiko supratimas ir ugdymas. Prievarta prieš vaikus. Tarptautinė konferencija / sud. D. Pūras; L. Slušnys; M. Gaižutienė; J. Juozaitytė, 1999.

²⁵ Kučinskas V., Kučinskienė R. Socialinis darbas švietimo sistemoje: teoriniai aspektai. Klaipėda, 2000.

Pagal daromo poveikio momentą (laiką) nusikalstamumo prevencija skirstoma į ankstyvąją – prekriminalinę (iki nusikaltimo, dažniausiai suprantama, kaip taikoma jauno amžiaus asmenims, besiformuojančioms, potencialiai kriminogeniškai grėsmingoms sąlygoms) ir vėlyvąją – postkriminalinę (po nusikaltimo, ja labiausiai siekiama užkardyti galimą recidyvą, tiek asmens, tiek situacijos. Jos esmė - nusikaltimas neturi būti padarytas vėl tokiom pat sąlygom ar anksčiau jau nusikaltusio asmens).²⁶

Taip pat prevencija gali būti nukreipta ne tik į visuomenę, bet į konkrečią žmonių grupę (pvz., narkomanai, nepilnamečiai padarę nusikaltimus ir pan.). Atkreiptinas dėmesys, kad prevencijos samprata pateikiama teisine, psichologine, pedagogine, bendrąja reikšme.

Apibendrinant mokslininkų pateiktus prevencijos sąvokos apibūdinimus (2 lentelė), prevenciją galima apibrėžti kaip tikslingą priemonių, skirtų apriboti, užkirsti kelią bei neutralizuoti, kai kuriais atvejais ir šalinti aplinkybes, skatinančias negatyvią individo socializaciją, socialinius rizikos veiksnius.

Taigi, kas yra nusikalstamumo prevencija? Išsiaiškinus „nusikalstamumo“ ir „prevencijos“ sąvokų reikšmes, galime nusikalstamumo prevenciją apibūdinti taip: nusikalstamumo prevencija – tai tikslingų priemonių visuma, kuria siekiama apriboti, užkirsti kelią, „užbėgti už akių“ galimoms nusikalstamoms veikoms, laiku pastebėti galimas nusikalstamas veikas.

Prevencijos veikloje svarbus vaidmuo tenka ir visuomeninėms organizacijoms, pilietinėms iniciatyvoms. Tai numatyta ir Policijos veiklos įstatymo 8 str. 2 p., kur sakoma, kad policija siekdama užtikrinti asmens ir visuomenės saugumą bei viešąją tvarką, bendradarbiauja su <...> visuomeninėmis organizacijomis ir pavieniais asmenimis²⁷ išaiškinant nusikalstamas veikas bei užkertant joms kelią. Be to, teisėsauga viena nėra pajėgi užkirsti kelią nusikalstamumui, nes ji turi ribotus išteklius, todėl būtina visuomenės pagalba.

²⁶ A. Kiškis (2012-11-28). Nusikalstamumo prevencija. Paskaitų medžiaga.

<http://www3.mruni.eu/~akiskis/paskaitos/kriminologijos-paskaitos.html> (2013-01-09)

²⁷ Lietuvos Respublikos Policijos veiklos įstatymas. Patvirtintas 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048. Vilnius.

II. NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU GYVENTOJŲ DALYVAVIMU JOJE, RŪŠYS

Pastebėta, kad masiniai mitingai, protestai, eitynės ir kitos pilietinės iniciatyvos, turi įtakos tam tikrų teisės aktų ar vyriausybės sprendimų atsiradimui. Todėl piliečių iniciatyva turi tiesioginę reikšmę ir nusikaltimų prevencijai. Visų pirma, piliečių veikla nusikalstamumo prevencijoje labiausiai nukreipta užtikrinti saugumą kiekvieno iš jų artimiausioje aplinkoje. Siekiant užtikrinti visuomenės gerovę vien valdžios finansinės paramos nepakanka. Svarbus ir pačių piliečių įnašas. Piliečių veikla turi padėti tobulinti nusikaltimų prevenciją.²⁸

2.1. Nusikalstamumo prevencijos modeliai

Viena pagrindinių valstybės funkcijų – užtikrinti visuomenės saugumą. Tačiau, valstybė turi pasitelkti visuomenę. Ilgalaikis saugumas nebus įmanomas, jei gyventojai vieningai nerems ir nepasitikės teisine sistema. Lietuvoje taip pat vis labiau akcentuojamas visuomenės įsitraukimas į saugios aplinkos užtikrinimą ir nusikalstamumo prevencijos įgyvendinimą.

Taigi, aptarsime grupinio dalyvavimo modulius („Saugios kaimynystės“, „Nusikaltimų stabdytojų“ modeliai, „Išdaužtų langų“ teorija, „Policijos rėmėjai“) ir individualių saugos priemonių (šaunamųjų ginklų ir apsaugos sistemų) iniciavimą, diegimą prevencinėje veikloje. Apžvelgsime užsienio šalių patirtį ir grupinio dalyvavimo prevencinėje veikloje pasiekimus.

2.1.1. „Saugios kaimynystės“ modelis

Didėjantis teisėsaugos pareigūnų trūkumas verčia ieškoti naujų nusikalstamumo prevencijos priemonių. Kitų šalių praktika rodo, kad bendradarbiavimas nusikaltimų kontrolės ir prevencijos srityje vyksta tarp visuomenės narių ir policijos per įvairias saugumo programas. Bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos daugelyje užsienio valstybių veikia jau dešimtmečius, turi galias tradicijas, remiamos ir palaikomos vyriausybės, vietos savivaldos, policijos, verslo struktūrų. Vienas tokių pavyzdžių: Lietuvoje vykdoma programa „Saugi

²⁸ WORKING TOGETHER FOR A SAFE SOCIETY. The National Crime Prevention Program. – Helsinki (Finland); Ministry of Justice, The National Council for Crime Prevention, 2000.
www.heuni.fi/uploads/8oiteshk6w.pdf (2013-02-09)

kaimynystė" – tai bendruomenės paremta nusikaltimų prevencijos programa, kai kaimynai prižiūri ir rūpinasi vienas kito saugumu, bei kilnojama ir nekilnojama nuosavybė.²⁹

Privalumai - saugios kaimynystės grupės nariai gauna išsamią informaciją apie policijos vykdomas funkcijas saugios aplinkos kūrimo procese, jie supažindinami su saugios kaimynystės idėjomis ir jų praktiniu taikymu, realizavimo galimybėmis, žymiai pagerėja ir apsikeitimo informacija kokybė, policijos pareigūnai gauna naudingos informacijos apie problemas gyvenvietėse, daugiabučių bendrijose, pagerėja policijos ir visuomenės bendradarbiavimas. Trūkumai – mažas gyventojų aktyvumas.

Saugios kaimynystės grupės aktyviausios dažniausiai nedideliuose daugiabučiuose, kuriuose gyventojai gerai vieni kitus pažįsta, t.y. kai egzistuoja pakankamai stiprūs socialiniai ryšiai. Aktyvūs bendruomenės nariai – tai visos veiklos „lokomotyvai“. Kai tokių žmonių bendruomenėse nėra, saugios kaimynystės veiklos vyksta vangiai. Saugios kaimynystės grupėms veikti padeda motyvuoti ir aktyvūs policijos pareigūnai, kurie nežiūri į saugią kaimynystę ir bendradarbiavimą su bendruomenėmis tik formaliai. Policijos pareigūnų aktyvumas svarbus ir tais atvejais, kai saugios kaimynystės iniciatyva kyla iš bendruomenių. Formalus policijos požiūris gali sužlugdyti bendruomenės norą kurti saugios kaimynystės bendriją ir paskatinti nepasitikėjimą ir uždarumą.³⁰

Pagrindinės problemos kuriant saugios kaimynystės grupes yra gyventojų susvetimėjimas miestuose, didelis gyventojų mobilumas, bendro naudojimo erdvės kaip niekieno erdvės suvokimas, sovietinio požiūrio paveldas – „viskuo turi pasirūpinti valstybė“.³¹

Tačiau visuomenės požiūris į savo saugumą keičiasi, todėl vis daugiau bendrijų, bendruomenių jungiasi į saugios kaimynystės grupes. Saugios kaimynystės modelio tikslas yra užkirsti kelią nusikaltimams ir viešosios tvarkos pažeidimams: vagystėms, piplėšimams, vandalizmo aktams, grafitiniam piešimui. Kiekvienas grupės narys individualiai apsisprendžia, kokį vaidmenį atliks grupėje ir kiek bus aktyvus. Jis gali tapti grupės komiteto nariu ar netgi koordinatoriumi arba tiesiog prisiimti pareigą stebėti kaimyno namus, kai šis yra išėjęs. Tokios grupių schemos apima ir glaudų bendradarbiavimą su policija, kurią informuoja apie vietines problemas. Gerai organizuotas grupių darbas daro teigiamą poveikį vietiniam nusikalstamumo lygio mažinimui.³²

²⁹ Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato projektas „Saugi kaimynystė Vilniaus mieste. http://www.zirmunuseniunija.lt/index.php?p=1_24_Programa-Saugi-kaimynyst

³⁰ Nikartas S. Teisės institutas. Straipsnis „Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje“. www.nplc.lt/centrov/reng/ren014/pranes/Simonas_Nikartas.doc

³¹ Nikartas S. Teisės institutas. Straipsnis „Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje“ http://www.teise.org/data/Simonas_Nikartas.pdf (2012-12-17)

³² Bendruomeninė apsauga. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/sena/vz/vz5/bendruomenine-apsauga.htm> (2013-01-09)

Užsienio šalių saugios kaiminystės patirtis yra didesnė ir skiriasi nuo Lietuvos modelio, pvz., Kanadoje (Dordrechte, Mažojoje Burgundijoje) atliekami stebėjimai ir tyrimai kaip veikia šis modelis ir kokią naudą duoda bendruomenei. Šios srities prevencijai skiriamos nemenkos lėšos, kad kuo daugiau narių būtų įtraukti į pozityvią ir turiningą veiklą. Kanadoje nuo 1989 metų buvo pradėtos burti kaiminysčių grupės ir taip susibūrė kaimynysčių koaliciją. Lyginant Lietuvos ir Kanados modulių skirtumus, vienas didžiausių Kanados modulio skirtumas yra tas, kad Kanados kaimynysčių grupės iš įvairių departamentų gavo daugiau lėšų prevencijai vykdyti. Finansinės galimybės leido išplėtoti prevencinę veiklą ir neapsiriboti tik stebėjimu: pagerino vietinę infrastruktūrą, ėmėsi naujos socialinės iniciatyvos, vietos gyventojai skatinami aktyviai įsijungti gerinant gyvenimo kokybę savo gyvenamojoje aplinkoje ir pan. Ir vienas iš svarbesnių žingsnių, tai žiniasklaidos įtraukimas į prevencinę veiklą, kur vietinė žiniasklaida akcentuoja daugiau pozityvius pokyčius, o ne negatyvias jo puses.³³

Taigi, atlikti tyrimai ir stebėjimai Kanadoje³⁴ (Dordrechte, Mažojoje Burgundijoje) atskleidė, kad saugios kaimynystės prevencija ženkliai sumažino nusikalstamumą. Tokie pat tyrimai buvo atlikti ir Jungtinėse Amerikos valstijose (toliau JAV), Harfolde (1987 m.)³⁵, kur taip pat buvo steigiamos gyventojų grupės, kurių tikslas buvo sukurti stiprų trišalį partnerystės ryšį tarp policijos – vyriausybės – bendruomenės. Minėtos grupės identifikuodavo vietos problemas ir ieškodavo sprendimų joms įspręsti.³⁶

Šis modelis yra priimtinas Lietuvai, keliamos ir sprendžiamos visai saugios kaimynystės bendrijai ar konkrečiam bendrijos asmeniui iškilusios problemos, bendrijos labai glaudžiai bendradarbiauja su policijos apylinkės inspektorais. Į šią veiklą sėkmingai gali įsijungti bet kokio amžiaus žmonės, bendrijų bendradarbiavimas su policija nereikalauja išlaidų ar didelių pastangų. Kita vertus, dalyvavimas saugios kaimynystės kūrimo reikalauja papildomo laiko, atsakomybės, pavyzdžiui, dalyvauti susirinkimuose, stebėti aplinką - gali atimti daug laiko.

³³ Montreal: NEIGHBOURHOOD COALITION (Quebec, CANADA) // International Centre for the Prevention of Crime (ICPC) <http://www.crime-prevention-intl.org/english/programs/action.lasso?-database=cipc01-pratiques.fp3&-layout=web&-response=detail1-cipc.lasso&-recID=32779&-search>. (2013-01-19)

³⁴ CITY GUARDS (THE NETHERLANDS) // International Centre for the Prevention of Crime (ICPC) <http://www.crime-prevention-intl.org/english/programs/action.lasso?-database=cipc01-pratiques.fp3&-layout=web&-response=detail1-cipc.lasso&-recID=32792&-search> (July 3, 2000).

³⁵ Hartford: PARTNERSHIPS AND COMMUNITY POLICING (Connecticut, UNITED STATES) // International Centre for the Prevention of Crime (ICPC) <http://www.crime-prevention-intl.org/english/programs/action.lasso?-database=cipc01-pratiques.fp3&-layout=web&-response=detail1-cipc.lasso&-recID=32777&-search> (July 3, 2000).

³⁶ Hartford: PARTNERSHIPS AND COMMUNITY POLICING (Connecticut, UNITED STATES) // International Centre for the Prevention of Crime (ICPC) <http://www.crime-prevention-intl.org/english/programs/action.lasso?-database=cipc01-pratiques.fp3&-layout=web&-response=detail1-cipc.lasso&-recID=32777&-search> (2013-01-21)

2.1.2. „Nusikaltimų stabdytojų“ modelis

Trys pagrindiniai „Nusikaltimų stabdytojų“ programos elementai yra bendruomenė, žiniasklaida ir policija. Šis judėjimas susikūrė (1976 metais Albuquerque'ase, Niu Meksike, JAV) tam, kad išvengti trijų pagrindinių priežasčių, kurios stabdo žmones nuo pranešimo policijai apie pastebėtą nusikaltimą: baimė dėl savo anonimiškumo; apatiškas požiūris į tai, kas vyksta šalia; nenoras įsivelti³⁷. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje žmonės matę nusikaltimą taip pat dažnai nutyli ir teigia, kad nenori kištis į svetimus reikalus, nenori būti minimi kaip liudininkai, kai kuriuos kausto baimė dėl galimo keršto ar susidorojimo.

Kad ši programa veiktų, pirmiausia bendruomenėje turi būti išplatintas „Nusikaltimų stabdytojų“ anoniminis telefono numeris. Paskambinęs asmuo gauna savo identifikacijos numerį ir niekada nesako savo vardo. Jeigu išaiškinus nusikaltimą, kaltas asmuo yra suimamas, tuomet informaciją suteikęs anonimas gauna piniginį atlygį. Organizacija įkurta tam, kad skatintų ir koordinuotų „Nusikaltimų stabdytojų“ programas visame pasaulyje, organizuotų vadovų mokymo forumus, paremtų bendradarbiavimą ir skatintų pasikeitimą informacija tarp vietinių programos vykdytojų.³⁸

Kadangi programos rezultatai yra ženklūs, naudingi ir padeda atskleisti daug nusikaltimų, todėl vykdoma daugiau nei 1000 „Nusikaltimų stabdytojų“ programų JAV, Kanadoje, Didžiojoje Britanijoje, Australijoje, Pietų Afrikos Respublikoje, Bahamų salyne ir kitose šalyse³⁹.

Pradėjus vykdyti minėtą programą Australijoje, informacija apie nusikaltimus, gauta iš gyventojų, tapo sudedamąja nacionalinės nusikaltimų prevencijos politikos dalimi. Šiai dienai ši programa vykdoma visoje Australijoje.⁴⁰

Pasaulyje vis dažniau įsteigiama savanorių, prisijungiančių prie šios programos ne už atlygį, bet iš pilietiškumo. Lietuvoje tokios nuolatinės praktikos nėra, tik pavieniai atvejai, kai televizijos laidų metu, teisėsaugos interneto puslapiuose pasirodo žinutės su prašymu pranešti atpažinus asmenį ar žinant kur jis yra, prašant gyventojų pagalbos suteikti informacijos, jei matė vieną ar kitą įvykį. Policijos komisariatai viešai skelbia anoniminius pasitikėjimo telefono numerius, kuriais asmuo visiškai konfidencialiai gali pranešti turimą informaciją, įtarimus apie daromas ar ketinamas įvykdyti nusikalstamas veikas ar pažeidimus.

Manau, Lietuvoje panašią funkciją atlieka, įdiegtas bendrasis pagalbos telefonas 112. Žmonės skambindami vienu numeriu gali sulaukti policijos, greitosios medicininės pagalbos ar ugniagesių pagalbos bei pranešti turimą informaciją apie daromus ar ketinamus įvykdyti teisės

³⁷ Nusikaltimų stabdytojai. Istorija. <http://www.nplc.lt/sena/vz/vz6.htm> (2013-01-21)

³⁸ Nusikaltimų stabdytojai. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. <http://www.nplc.lt/sena/vz/vz6.htm> (2013-01-09)

³⁹ Nusikaltimų stabdytojai. Tarptautinė nusikaltimų stabdytojų organizacija. <http://www.nplc.lt/sena/vz/vz6.htm>

⁴⁰ About crime stoppers // Crime Stoppers Australia <http://www.crimestoppers.com.au/about/> (2013-01-21).

pažeidimus. Pateikiamoje informacijoje nurodoma, kad skambinti bendruoju pagalbos telefonu reikia, kai iškyla reali grėsmė gyvybei, sveikatai, saugumui, aplinkai, turtui (ir nurodomi konkretūs atvejai), tada siūloma skambinti nedelsiant, jei į pateiktą pavojingų situacijų sąrašą nepateka įvardinta kitokia situacija, siūloma taip pat nedelsiant skambinti numeriu 112 ir pranešti, tai ir gali būti operatyvinė informacija apie rengiamas įvykdyti ar daromas nusikalstamas veikas. Lietuvoje kol kas „nusikaltimų stabdytojų“ modelis kaip savarankiškas neveikia, bet jį įdiegus, kad ir prie bendrojo pagalbos numerio 112 ir patraukliai pateikus visuomenei siūlant atlygį už išaiškintą nusikaltimą, manau jis puikiai tarnautų nusikalstamumo prevencijai.

2.1.3. „Išdaužtų langų“ modelis

Išdaužtų langų teorijos modelis atkeliavo iš Niujorko (JAV). Visuotinai žinoma išdaužtų langų gatvės teorija teigia, kad tas pats žmogus numes šiukšlę netvarkingoje gatvėje, bet prieš prie šiukšlių dėžės ir išmes nuorūką tvarkingame prospekte.⁴¹

9 dešimtmečio Niujorkas buvo panašus į pragarą. Ten buvo padaroma daugiau kaip 1500 sunkių nusikaltimų kasdien. 6-7 žmogžudystės per parą. Naktį vaikščioti gatvėmis buvo pavojinga, o požeminiais traukiniais važinėti ir dieną buvo nesaugu. Purvinos, niūrios platformos skendėjo prietemoje. Vagonuose buvo šalta, po kojomis mėtėsi šiukšlės, sienos ir lubos nuo viršaus iki apačios išterliotos grafičiu.⁴²

Taigi, Niujorke buvo pradėtas taikyti Vilsono ir Kelingo „išdaužtų langų“ teorijos modulis. Pagrindinė šios teorijos mintis, kad nusikaltimai, tai neišvengiamas tvarkos nebuvimo rezultatas. Apibendrinant autorių nuomonę, galime teigti, kad nusikaltimai vykdomi grandinine reakcija, t.y. nusikaltimas skatina kitą nusikaltimą.

Olandų sociologai patvirtino šios minties teisingumą. Jie atliko seriją eksperimentų, pavyzdžiui: dviračių aikštelėje šalia parduotuvės pašalino šiukšlių urnas, o ant paliktų dviračių pakabino reklamines skrajutes ir ėmė stebėti – kiek žmonių numes skrajutes ant asfalto, o kiek – pasidrovės. Parduotuvės siena, šalia kurios buvo statomi dviračiai, buvo idealiai švari. Tada eksperimentą pakartojo, prieš tai išterlioję parduotuvės sieną jokio turinio neturinčiais piešiniais. Šiukšlintojų skaičius išaugo iki 69 proc.⁴³

⁴¹ Rudolf W. Giuliani „Lyderis“. Eugrimas, 2008. http://www.manhattan-institute.org/pdf/atlantic_monthly-broken_windows.pdf (2013-01-22)

⁴² About Crime stoppers // Crime Stoppers International, Inc. <http://www.c-s-i.org/csinfo.htm> (2013-01-19)

⁴³ Straipsnis: Išdaužtų langų teorija.

http://www.versijos.com/publ/propaganda/masines_informacijos_priemones/isdauzytu_langu_teorija/44-1-0-299

Todėl galime teigti, kad aplinka įtakoja žmogaus vienokį ar kitokį elgesį. Kai Niujorke nusikalstamumas pasiekė piką, visų nuostabai staiga nusikalstamumas pradėjo mažėti: nužudymų skaičius sumažėjo dviem trečdaliais, o sunkių nusikaltimų skaičius – per pusę. 9 dešimtmečio pabaigoje metro jau buvo padaroma 75% mažiau nusikaltimų nei dešimtmečio pradžioje. Dėl kažkokios priežasties dešimtys tūkstančių psichų ir banditų liovėsi pažeidinėti įstatymus. Esmė buvo tame, kad policija ėmėsi griežtų priemonių prieš smulkius pažeidėjus: areštuodavo kiekvieną, kas girtuokliavo ir siautėjo viešose vietose, kas mėtė tuščius butelius, terliojo grafičiu sienas, šokinėjo per turniketų, kaulijo pinigų iš vairuotojų gatvėse. Jeigu kažkas šlapinosi gatvėje, jį siuntė tiesiai už grotų. Nusikalstamumo banga ėmė staigiai slūgti. Niujorko policijai pavyko sustabdyti grandininę reakciją. Kiaurai kriminalizuotas Niujorkas tapo pačiu saugiausiu Amerikos megapoliu⁴⁴.

Išdaužtų langų teorija veikia ir Lietuvoje, tačiau efektyvesniam darbui reikalingos didesnės policijos pajėgos, principingas požiūris į smulkius nusižengimus. Policijai talkina policijos rėmėjai, prie savivaldybės veikianti municipalinė policija. Įsisavinamos Europos sąjungos lėšos miestų infrastruktūrai gerinti taip pat daro teigiamą poveikį gražėjantiems parkams, įrengiami pėsčiųjų ir dviratininkų takai, renovuojami socialiniai būstai įtakoja žmonių kultūrą. Aplinka auklėja žmogų.

2.1.4. Policijos rėmėjai

Policijos rėmėjas - tai Lietuvos Respublikos pilietis, savanoriškai padedantis policijai vykdyti jos uždavinius. Pagrindiniai policijos rėmėjų uždaviniai: talkinti policijai užtikrinant konstitucines žmonių teises ir laisves; palaikant viešąją tvarką, visuomenės rimtį ir teisėtumą.⁴⁵ Policijos rėmėjų statusą, funkcijas, teises bei pareigas nustato Lietuvos Respublikos „Policijos rėmėjų įstatymas“⁴⁶. Įstatymo 2 straipsnyje pateikiama teisinė policijos rėmėjo sąvoka: „Policijos rėmėjas yra netarnaujantis policijoje ar Lietuvos kariuomenėje, įskaitant kario savanorio tarnybą, Lietuvos Respublikos pilietis, savanoriškai padedantis policijai šio bei kitų įstatymų ir teisės aktų nustatyta tvarka.“

Bendruoju požiūriu, policijos rėmėjas – tai pilietis (visuomenės narys), teikiantis policijai pagalbą žmogaus teisių ir laisvių apsaugos, nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos klausimais užtikrinant visuomenės saugumą. Policijos rėmėjus galima vadinti policijos

⁴⁴ Straipsnis: Išdaužytų langų teorija.

http://www.versijos.com/publ/propaganda/masines_informacijos_priemones/isdauzytu_langu_teorija/44-1-0-299

⁴⁵ Policijos rėmėjai. <http://www.kaunas.policija.lt/ww/index.php/lt/veikla/11-veikla/101-policijos-remejai>

⁴⁶ LR Policijos rėmėjų įstatymas. 1998 m. birželio 18 d. Nr. VIII-800 Vilnius.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=212206

pareigūnų padėjėjais įgyvendinant kai kurias policijos funkcijas: policijos rėmėjai padeda policijai užtikrinti viešąją tvarką, stebi gyvenamųjų kvartalų, daugiabučių namų aplinką, praneša policijai apie nusikalstamas veiklas, asmenis ir pan., tai žmonės, dalyvaujantys prevencinėje veikloje, kartais materialiai remiantys policiją ar jos prevencines veiklas asmenys. Policijos rėmėjai į veiklą priimami pateikus prašymą policijai, išlaikius bendro pobūdžio įskaitą apie policijos veiklą ir policijos rėmėjo funkcijas ir išdavus pažymėjimą.

Policijos rėmėjai turi būti nepriekaištingos reputacijos, aukštą pilietiškumo sąmonę turintys asmenys. Kadangi pilietiškumas ugdomas nuo vaikystės, tai Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose skatinama jaunųjų policijos rėmėjų veikla.

Buvo atliktas tyrimas⁴⁷, kuris padėjo išsiaiškinti, kuri policijos rėmėjų veikla yra dažniausiai sutinkama. Iš atliktų interviu, taip pat informacijos žiniasklaidoje ir policijos pranešimuose, galima daryti prielaidą, kad aktyviausiai policijos rėmėjai įsitraukia į veiklą patruliuodami su policijos pareigūnais ir užtikrinant viešąją tvarką, tai veiklos, kuriose susidaro ir prievartos panaudojimo situacijos. Policijos rėmėjų polinkio į prievartos naudojimą tendencija gali būti aiškinama taip pat ir sovietinio paveldo įtaka. Galima teigti, kad policijos rėmėjų instituto prigimtis yra susijusi su tarybinių laikų „draugovininkais“, kurių veikla savo pobūdžiu buvo gana panaši: jie patruliuodavo gatvėse, sulaikydavo pažeidėjus, galėdavo daryti tai vieni, be policijos pareigūnų. Pastebima, kad nostalgija „draugovininkams“ jaučiama iš kai kurių vyresnio amžiaus policijos rėmėjų.⁴⁸

Mano nuomone, prievartos policijos rėmėjai, padėdami policijos pareigūnams užtikrinti viešąją tvarką, neturėtų naudoti (išimtis savigyna), policijos rėmėjams reikalingas ne tik supratimas apie patruliavimą, galimą nusikalstamų veikų kvalifikavimą, bet ir psichologinis pasiruošimas, kad išvengti fizinių prievartos priemonių panaudojimo atvejų.

Panašaus pobūdžio modelis veikia ir Nyderlanduose (nuo 1989 m.), ten „Stadswacht“ arba Miesto sargų programa pradėta Dordrechto mieste (apie 114 000 gyventojų)⁴⁹. Šios programos įgyvendinimui sėkmingai pasinaudota bedarbiais, kurie lankydavo 8 savaitių kursus: pirmosios pagalbos, teisės pagrindų ir saugumo. Tokie miesto sargai patruliuoja viešose vietose kaip uniformuoti civiliai (jie neturi tokių įgaliavimų kaip policija) ir gauna minimalų atlyginimą už tokį savo darbą. Poveikis iš ties buvo stulbinantis. Miesto vidiniuose rajonuose, kuriuose patruliavo Miesto sargai, bendras nusikaltimų skaičius sumažėjo 17 proc., 62 proc. sumažėjo

⁴⁷ Nikartas S. Teisės institutas straipsnis „Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje“ http://www.teise.org/data/Simonas_Nikartas.pdf (2012-12-17)

⁴⁸ Nikartas S. Teisės institutas straipsnis „Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje“ http://www.teise.org/data/Simonas_Nikartas.pdf (2012-12-17)

⁴⁹ CITY GUARDS (THE NETHERLANDS) // International Centre for the Prevention of Crime (ICPC) <http://www.crime-prevention-intl.org/english/programs/action.lasso?-database=cipc01-pratiques.fp3&-layout=web&-response=detail1-cipc.lasso&-recID=32792&-search> (2013-01-26).

vagysčių iš kišenių, 36 proc. sumažėjo dviračių vagysčių ir 16 proc. sumažėjo vagysčių iš automobilių (nuo 229 iki 193 atvejų). Šį projektą finansavo Dordrechto policija, savivaldybė ir jos departamentai, prokuratūra ir įvairios vyriausybės organizacijos.⁵⁰

Šis modelis idealiai tinka Lietuvai. Reikėtų pasinaudoti Nyderlandų patirtimi ir į policijos rėmėjų gretas pritraukti bedarbius, kad jie jaustųsi pilnaverčiais visuomenės nariais, juolab, kad gauna bedarbio išmokas. Tokiu būdu valstybė laimėtų: daugiau būtų patruliuojama gatvėse – būtų padaroma mažiau nusikaltimų, nereikėtų papildomų lėšų iš valstybės biudžeto, o bedarbiai užsidirbtų bedarbio pašalpas.

Taip pat siūlyčiau, kol bedarbis registruotas darbo biržoje, gauna išmokas ir yra policijos rėmėjas, veiklos laikotarpį įtraukti į asmens darbo stažą. Mano nuomone, tai skatintų asmenis aktyviau dalyvauti policijos rėmėjų veikloje.

2.2 Individualių savisaugos priemonių naudojimas

Didžioji dalis įvykdomų nusikalstamų veikų yra asmens nuosavybei, bet ne prieš asmenį. Taipogi ne visos nusikalstamos veikos yra nuosekliai suplanuotos. Daugumą jų spontaniškai įvykdo asmenys, kai netikėtai pasitaiko galimybė: pavyzdžiui, daiktai akivaizdžiai palikti ant mašinų sėdynių, atviros namų durys ir langai ir pan.

Tačiau galima sumažinti riziką tapti nusikaltimo auka ir apsaugoti savo namus ir automobilį. Tokiu būdu būtų sutaupomas policijos pareigūnų laikas ir skiriamas kitų nusikaltimų išaiškinimui. Patys gyventojai užsiimdami nusikaltimų prevencija padeda sau ir savo šeimai, nes taip susikuriama saugesnė gyvenamoji aplinka.⁵¹

Pagrindinės priemonės, padedančios apsisaugoti asmeniui yra šaunamojo ginklo įsigijimas arba/ir apsaugos sistemų diegimas. Šios priemonės yra galimos, tačiau ne visiems prieinamos dėl papildomų išlaidų.

2.2.1. Šaunamųjų ginklų įsigijimas ir panaudojimas

Lietuvoje 2009 m. balandžio 1 dienai 48201 Lietuvos gyventojas civilinėje apyvartoje turėjo 86379 ginklus. Šalyje buvo 31 467 medžiotojai, kurie turėjo 60024 medžioklinius ginklus, iš jų 39101 lygiavamzdį šautuvą, 20849 graižtvinius šautuvus, 74 kitus ginklus. 22240 asmenų

⁵⁰ CITY GUARDS (THE NETHERLANDS) // International Centre for the Prevention of Crime (ICPC) <http://www.crime-prevention-intl.org/english/programs/action.lasso?-database=cipc01-pratiques.fp3&-layout=web&-response=detail1-cipc.lasso&-recID=32792&-search> (2013-01-26).

⁵¹ Patarimai gyventojams, kaip apsisaugoti nuo nusikaltimų. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/sena/vz/vz5.htm> (2013-01-08)

turėjo 26045 ginklus savigynai, iš jų 6134 lygiavamzdžius šautuvus ir 19911 pistoletą (revolverį). Pastebėtina, kad ginklų skaičius Lietuvoje nuosekliai didėja nuo 1993 metų, tuo metu buvo leista įsigyti ir ginklus savigynai, pirmiau tik lygiavamzdžius šautuvus, vėliau ir pistoletus (revolverius).⁵²

Skaiciai pakankamai dideli, tačiau ginklą įsigyti gali ne kiekvienas. Asmenims, pageidaujantiems įsigyti, laikyti, nešiotis bei naudoti savigynai šaunamuosius ginklus, privaloma išklaudyti Šaunamojo ginklo laikymo, nešiojimosi ir panaudojimo savigynai mokymo programą, mokytis ginklų nešiojimo ir laikymo taisyklių, teisėto šaunamojo ginklo naudojimo sąlygų, kad saugiai naudoti šaunamąjį ginklą savigynai, taip pat privalomai vyksta 16 valandų praktiniai mokymai. Programa baigiama baigiamuoju egzaminu. Baigę šaunamojo ginklo laikymo, nešiojimo ir panaudojimo savigynai mokymo programą, asmenys gali įsigyti, laikyti, nešiotis ir esant būtinybei panaudoti šaunamąjį ginklą savigynai⁵³

Visas aprašymas apie šaunamųjų ginklų įsigijimą bei šaunamojo ginklo išdavimo reikalavimai išdėstyti 2003 m. birželio 23 d. Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakyme „Dėl fizinių asmenų ginklų ir šaudmenų civilinės apyvartos ir jos kontrolės taisyklių patvirtinimo“.⁵⁴

Orlande (valstija) policija apmokė Floridos 2,5 tūkst. moterų naudotis šaunamaisiais ginklais, išžagininimų skaičius šiame mieste sumažėjo 88 proc.⁵⁵

Kasmet maždaug 1 mln. žmonių užkerta kelią nusikalstamiems pasikėsinimams į jų gyvybę, laisvę, teises ir nuosavybę šaunamųjų ginklų pagalba.⁵⁶

Daugumos šalių piliečiams leidžiama įsigyti ginklą savigynai, tačiau savo pageidavimą reikia pagrįsti ir įrodyti, kad ginklas savigynai reikalingas, nes gresia didesnis pavojus negu kitiems būti užpultiems, ir kad šiam pavojui sumažinti tinkamiausias būdas yra įsigyti šaunamąjį ginklą. Turėti ginklą savigynai leidžiama Airijoje, Austrijoje, Belgijoje, Ispanijoje, Italijoje, Norvegijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Estijoje, Lenkijoje, Šveicarijoje; draudžiama ginklus savigynai įsigyti: Danijoje, Didžiojoje Britanijoje, Suomijoje, Švedijoje.⁵⁷

⁵² Policijos departamento naujienos. 2009-04. <http://www.policija.lt/index.php?id=5505> (2013-02-23)

⁵³ Švietimo ir mokslo ministerija. Studijų ir mokymo programos / Šaunamojo ginklo turėjimo savigynai mokymo programa <http://www.aikos.smm.lt/programos.htm?m=program&a=displayItem&id=260086105> (2013-01-21)

⁵⁴ Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl fizinių asmenų ginklų ir šaudmenų civilinės apyvartos ir jos kontrolės taisyklių patvirtinimo“ 2003 m. birželio 23 d. Nr. V-362, Vilnius. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=430950 (2013-01-17)

⁵⁵ A. Kiškis (2012-11-28). Nusikalstamumo prevencija. Paskaitų medžiaga. <http://www3.mruni.eu/~akiskis/paskaitos/kriminologijos-paskaitos.html> (2013-12-12)

⁵⁶ A. Kiškis (2012-11-28). Nusikalstamumo prevencija. Paskaitų medžiaga. <http://www3.mruni.eu/~akiskis/paskaitos/kriminologijos-paskaitos.html> (2013-01-11)

⁵⁷ Lietuvos Respublikos ginklų fondas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. <http://www.lgf.lt/index.php?1813688254> (2013-02-03).

Eurobarometro tyrimai parodė, kad du penktadaliai lietuvių turėjo ar tebeturi ginklą savigynai, o kas septintas Lietuvos gyventojas kada nors turėjo šaunamąjį ginklą. Lietuvoje bei Čekijoje savigynai ginklą renkamasi tris kartus dažniau nei vidutiniškai Europos Sąjungoje. „Ginklų skaičius savigynai stabiliai didėja, kiekvienais metais ginklų padaugėja - vienu pusantriu tūkstančiui gyventojų“, – tikina Policijos departamento Licencijavimo skyriaus viršininkas Audrius Čiupaila.⁵⁸

Tyrimų apie šaunamojo ginklo panaudojimą savigynos tikslais atlikto Lietuvoje neteko rasti. Todėl neaišku, ar šaunamojo ginklo įsigijimas tiesiogiai turi poveikį žmogaus saugumui konkrečiais atvejais Lietuvoje. Mano nuomone, šaunamojo ginklo įsigijimas yra teigiamas dalykas, tačiau turi ir trūkumų.

Privalumai- ginklo turėjimas aktualus asmenims gyvenantiems vienkiemiuose, atokesnėse sodybose nuo gyvenviečių, asmenims vėlai grįžtantiems iš darbo ir pan., ginklo turėjimas suteikia psichologinį saugumą ir taip asmuo jaučiasi saugesnis.

Trūkumai – ne visi įsigyti ginklai naudojami savigynai, ginklo įsigijimas tampa kaip mados tendencija, ginklus įsigyja nusikalstamo pasaulio atstovai, kurie kelia grėsmę piliečių saugumui bei ginklus naudoja nusikalstamoms veikoms vykdyti.

2.2.2. Apsaugos sistemos

Lietuvoje 2008 metais licenzijas, leidžiančias verstis asmens ir turto sauga, turėjo 122 saugos tarnybos ir 34 saugos padaliniai. 2008 metais iš minėtų 122 saugos tarnybų 18 veiklos nevykdė, o iš 34 saugos padalinių asmens ir turto saugos nevykdė 3.⁵⁹

Šiandien efektyvi būsto apsauga neįsivaizduojama be modernių elektroninių saugos sistemų. Saugos tarnybos gyventojams siūlo paslaugas, įvertina pageidaujančių įsigyti saugos sistemas asmenų galimas grėsmes ir pasiūlo optimalų, poreikius bei galimybes atitinkantį sprendimą.

Apsaugos sistemos diegiamos įvairiuose objektuose. Viena iš vis populiariausių apsaugos sistemų - būsto apsauga, (tai gali būti butas, namas, kotedžas, t. y. mūsų namai).⁶⁰

Gana populiari yra automobilių apsauga, specialios vietos nustatymo ir duomenų perdavimo sistemos AutoGuard pagalba fiksuojama transporto priemonės vieta, prie automobilio signalizacijos prijungta sistema informuoja apie vagystę. Nemaža dalis vairuotojų diegia

⁵⁸ D. Trapkevičiūtė. Statistika šturpina: šaunamųjų ginklų lietuviai perka vis daugiau. LRT televizijos naujienų tarnyba, www.lrt.lt 2014 m. vasario 8 d. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/statistika-siurpina-saunamuju-ginklu-lietuviai-perka-vis-daugiau.d?id=63967818#ixzz2tg9ditSm> (2014-02-10)

⁵⁹ Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos viešosios valdybos pažyma apie saugos tarnybas ir saugos padalinius 2009-03-09. (2013-12-12)

⁶⁰ Apsaugos tarnybos UAB „Apsaugos komanda“ internetinė svetainė <http://www.ekskomisarubiuras.lt/lt/privatiems-klientams/apsaugos-sistemas> (2013-01-18)

automobilinę signalizaciją kaip vieną iš apsaugos sistemų. Tokiu būdu, transporto savininkas išgirsta signalą, kad į jo automobilį laužiamasis ar atliekama kita nusikalstama veika. Kadangi automobilinė signalizacija pakankamai garsiai signalizuoja, tokiu būdu atkreipiamas ir aplinkinių dėmesys. Tačiau kartais atsitinka taip, kad signalizacija pradeda veikti naktį be rimtos priežasties ir yra trikdoma viešoji rimtis ir ramybė.

Saugos tarnybos rengia ir prižiūri apsaugos signalizacijos sistemas, priešgaisrinės signalizacijos sistemas, vaizdo stebėjimo sistemas, įeigos kontrolės sistemas, prekių apsaugos ir kasų stebėjimo sistemas, techninių saugos sistemų valdymo srityse. Sudarius eksploatacinės priežiūros sutartį ir mokant pastovaus dydžio mėnesinį mokestį, klientui užtikrinamas patikimas saugos sistemų veikimas.⁶¹

Visuomenės, miestų svečių saugumu rūpinasi ne tik policija, bet ir savivaldybė (bendradarbiaudama su policija), kuri diegia vaizdo stebėjimo kamerų sistemas, kurios teikia vizualią informaciją apie padėtį vietovėje.

Parduotuvės, prekybos centrai įsirengia judesio, stiklo dūžio jutiklius, o gyventojai – telefonspynes, kurios apsaugo nuo nepageidaujamų asmenų apsilankymo laiptinėje ar privačioje teritorijoje, jos gali būti su vaizdo stebėjimo kameromis.

Taigi, apsaugos tarnybos vykdo turto apsaugą pagal kompleksinį sprendimą bei užtikrina objekto reikiamo apsaugos lygio palaikymą.⁶²

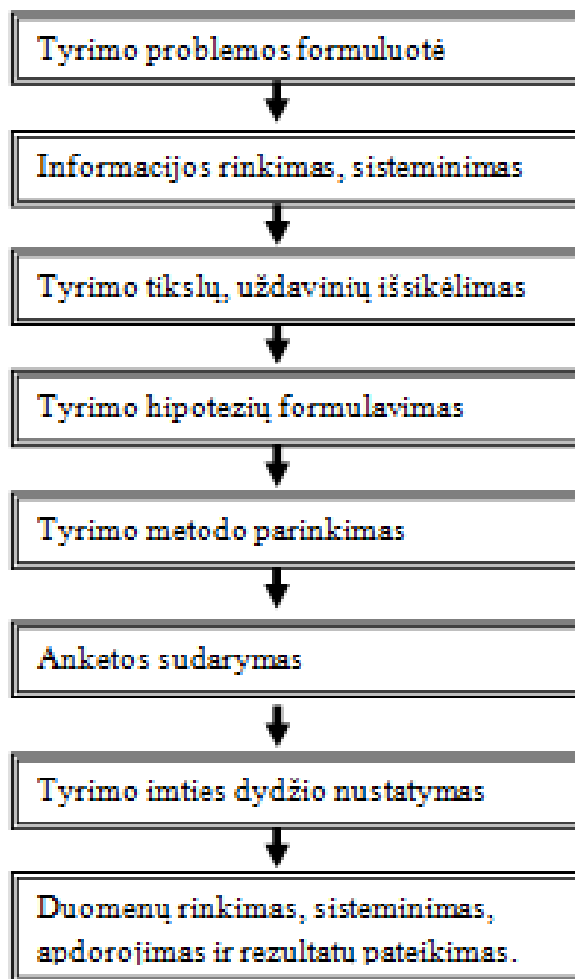
⁶¹ Apsaugos tarnybos UAB „Apsaugos komanda“ internetinė svetainė
<http://www.komanda.lt/lt/komanda.php?m2=item20031229153811> (2013-01-18)

⁶² J. Vaičiukaitė. Saugomų objektų Vilniaus mieste apsaugos veiksmingumas. Mykolo Romerio universitetas, magistro baigiamasis darbas. Vilnius, 2009 m.

III. GYVENTOJŲ DALYVAVIMO NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOJE MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMAS

3.1. Tyrimų metodikos pagrindimas

Prieš atliekant gyventojų dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje tyrimą Mažeikių rajono savivaldybėje buvo keliama tyrimo hipotezė: gyventojai linkę dalyvauti tokiose nusikalstamumo prevencijos veiklose, kurios turi tiesioginį poveikį jų asmeniniam saugumui.

1 pav. Tyrimo etapai

Siekiant išsiaiškinti gyventojų dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje, buvo atliekamas kiekybinis tyrimas. **Kiekybinis tyrimas** – kiekybiniais rodikliais išreikštas informacijos gavimo būdas. Kiekybinis tyrimas – atskleidžia analizuojamos problemos reikšmę ir svarbumą.

Pasirinktas informacijos gavimo metodas- apklausa, turi šiuos privalumus:

- **Standartizavimas:** kai kiekvienas respondentas gauna tuos pačius atsakymo variantus;

- **Nesudėtingas administravimas:** klausimus skaito ir pildo pats respondentas;
- **Nesudėtinga duomenų analizė**⁶³

Šio tyrimo metu naudota netiesioginė anketinė apklausa, kurios pagalba buvo siekiama ištirti Mažeikių miesto ir rajono gyventojų dalyvavimą nusikalstamumo prevencinėje veikloje. Anketoje (žiūrint priedas Nr. 1) respondentams buvo pateikta 20 klausimų, iš jų 17 uždarojo ir 3 atvirojo tipo. Anketą sudaro trys blokai: instrukcinis, demografinis ir diagnostinis.

Instrukcinis blokas respondentą supažindina su tyrimo tikslu, anketos pildymo taisyklėmis, kurios padeda teisingai ir tiksliai užpildyti klausimyną bei akcentuojamas anketos anonimiškumas, konfidencialumas. **Demografinis blokas** (4 klausimai) skirtas informacijos apie respondentus surinkimui. Pateikiami klausimai apie tyrimo dalyvių lytį, amžių, išsilavinimą ir gyvenamąją vietą. **Diagnostinis blokas** skirtas sužinoti respondentų požiūrį į nusikalstamumo prevenciją, dalyvavimą šioje veikloje.

Tyrimo duomenų apdorojimui buvo naudojama Ms Exel programa. Iš pirminės duomenų bazės sudarytos atsakymų į kiekvieną anketos klausimą pasiskirstymų lentelės. Kiekvienam anketos klausimui pateikiamas atsakymų variantų skaičius ir jų pasiskirstymas procentais.

Tyrimo imties nustatymas. Planuojant tyrimą svarbu tiksliai nustatyti imties dydį norint gauti statistiškai patikimas išvadas. Remiantis tinklalapiu <http://www.apklausa.lt/imties-dydis> buvo paskaičiuota kiek respondentų reikia apklausti, norint, kad apklausos rezultatai atspindėtų populiacijos nuomonę su pasirinkta tikimybe (95 %) bei paklaida (5 %). Skaičiuoklė paskaičiavo, kad reikalingas imties dydis yra 382 respondentai.

Pasak Schwarze (1993)⁶⁴ kai populiacijos dydis žinomas, imties dydžiui nustatyti galima taikyti šią formulę:

$$n = \frac{N \cdot 1,96^2 \cdot p \cdot q}{\varepsilon^2 \cdot (N - 1) + 1,96^2 \cdot p \cdot q}$$

Lygtis 1

čia: N – populiacijos dydis;

reikšmė 1,96 atitinka standartizuoto normaliojo skirstinio 95 proc. pasiklivimo lygmenį.

P yra numatoma įvykio baigmės tikimybė, kad nagrinėjamas požymis pasireikš tiriamoje populiacijoje (dažniausiai imama blogiausio varianto tikimybė – požymis būdingas pusei, t. y. 50 proc. populiacijos, ir pasirenkama $p=0,5$);

⁶³ V. Dikčius. Marketingo tyrimai. Teorija ir praktika. Vilniaus vadybos kolegija. Vilnius, 2003.

⁶⁴ V. Rudzkienė. Socialinė statistika. Aukštųjų mokyklų bendrasis vadovėlis. MRU leidybos centras. Vilnius, 2005.

q yra tikimybė, kad nagrinėjamas požymis nepasireiškė tiriamoje populiacijoje ($q=1-p=0,5$);

ε yra pageidautinas tikslumas, dažniausiai $\varepsilon=0,05$

2013 metų statistikos departamento duomenimis Mažeikių rajono savivaldybėje gyveno 56773 gyventojų, iki 15 metų amžiaus – 10518 gyventojai ir darbingo amžiaus 37206 gyventojų. Atsižvelgiant į tai, kad dalis gyventojų yra nepilnamečiai, buvo apklausta 200 pilnamečių gyventojų, tai sudaro 52 proc. šios respondentų dalies, kad paklaida būtų mažesnė.

Respondentų atrankos metodai:

Tikimybinė atranka, tai tokia atranka, kai elementai atrenkami atsitiktiniu būdu ir kiekvieno elemento tikimybė patekti į imtį yra vienoda. Yra keletas tikimybinės atrankos atmainų:

- *Paprasta tikimybinė imtis* gaunama tada, kai visi populiacijos elementai yra sunumeruojami, o imtis sudaroma pagal atsitiktinai parinktus elementų numerius.
- *Sisteminė tikimybinė imtis* gaunama tada, kai visi populiacijos elementai yra sunumeruojami, o imtis sudaroma naudojant pastovų „žingsnį“, t.y. pastovų atstumą tarp elementų numerių.
- *Sluoksniuota atranka* yra tada, kai žinoma, kad populiacija yra nevienalytė (nehomogeninė), o ją sudaro atskiri sluoksniai. Sluoksniuotos atrankos atveju populiacija suskaidoma į sluoksnius, nustatomos jų proporcijos ir sluoksnių elementams taikomas tikimybinės atrankos metodas.
- *Grupinė atranka* tiriamą populiaciją vertina kaip sudarytą iš atskirų grupių (pavyzdžiui, namų ūkių) ir tiria ne atskirus elementus, o jų grupes. Šis atrankos metodas mažiau efektyvus, tačiau pigesnis nei kiti.⁶⁵

Netikimybinė atranka yra tokia, kai negalime apskaičiuoti elemento tikimybės patekti į imtį ir negalime įvertinti apklausos tikslumo. Dažnai renkant šiuos duomenis sugalvojama keletas klausimų ir suieškomi tinkamiausi (ar patogiausio) apklausai asmenys. Duomenys, surinkti tokiu būdu, dažnai pasirodo esantys labai mažai naudingi, o kartais dar ir klaidinantys. Šiuo būdu gaunamos imties dydis nustatomas pagal tyrėjo asmeninį patyrimą ir poreikius, o gaunama informacija gali būti pagrindu tolesniems tyrimams. Netikimybinė atranka skirstoma į šias atmainas:

- *Įvertinta imtis* (ekspertų imtis) sudaroma tada, kai remiamasi asmeniniais tyrėjo vertinimo kriterijais.

⁶⁵ Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. - Kaunas: Judex, 2002

- *Kvotinė atranka* gaunama tada, kai populiacijos pogrupiams nustatomos jų atstovavimo kvotos. Ši atranka panaši į sluoksniuotą, tačiau respondentai pasirenkami neatsitiktinai.
- *Patogumo atranka*. Tai atrankos, pagrįstos patogumo principu. Jos yra vykdomos todėl, kad vienetų yra patogų ir lengva atrinkti.
- „*Sniego kamuolio*“ atranka yra tada, kai priklausomai nuo gautos informacijos, keičiamas respondentų skaičius (dažniausiai didinamas).

Tyrimui atlikti buvo pasirinkta netikimybinė patogumo atranka, respondentai į atranką papuola atsitiktinai, nes apklausa buvo vykdoma per Internetą adresu: <http://www.manoapklausa.lt/apklausa/441185381>. Šioje sistemoje visi duomenys apdorojami panaudojant SPSS programą.

Internetu anketa publikuota buvo 2013 metų gegužės mėnesį. Atliekant tyrimą buvo apsvarstoma, kurie respondentai lengviausiai pasiekiami, bei būtų geranoriškai nusiteikę padėti atlikti tyrimą. Tyrime dalyvavo Mažeikių miesto ir rajono savivaldybės gyventojai. Apklausos metu surinkti duomenys buvo apdoroti „MS Office Excel“ programa ir naudojami analizei atlikti bei išvadoms suformuluoti.

3.2. Tyrimo rezultatai

Nuo 2007 m. iki 2010 m. Lietuvoje atliekamų pilietinės galios indekso tyrimų duomenimis vidutiniškai 60 proc. apklaustųjų kasmet dalyvavo bent vienoje pilietinėje veikloje. Šie tyrimai rodo, kad pilietinis aktyvumas nuo 2007 m. pamažu didėja, bet gyventojai lieka įsitikinę, kad pilietiškai aktyvūs žmogus mūsų visuomenėje gali patirti įvairios asmeninės žalos.⁶⁶

Lietuvos pilietinės galios indekso tyrimo metu gyventojų buvo klausiama apie tai ar jie imtųsi aktyvių veiksmų, kad užkirstų kelią nusikalstamai veikai, jei ji nėra nukreipta prieš juos ar jų šeimos narius? Ketvirtadalis respondentų (25,1 proc.) atsakė jog tokių veiksmų imtųsi visada, beveik 40 proc. (37,7 proc.), kad imtųsi dažniausiai. 8,9 proc. dažniausiai nesiimtų ir tik 3,8 proc. apklaustųjų nesiimtų niekada. 24,6 proc. išreiškė neutralią poziciją – atsakydami, jog nežino, ar imtųsi aktyvių veiksmų. Taigi net 62,8 proc. respondentų nurodo save kaip aktyvius dalyvius užtikrinant visuomenės saugumą. Šie tyrimo rezultatai rodo, kad tas pasyvusis

⁶⁶ Degutis M., Ramonaitė A., Žiliukaitė R., Pilietinės galios indeksas 2007. Vilnius, PVI 2008. Degutis M., Ramonaitė A., Žiliukaitė R., Pilietinės galios indeksas 2010. Vilnius, PVI, 2011

(neintencinis) žmonių dalyvavimas nėra toks jau mažas ir žmonės nėra tokie pasyvūs, kaip dažnai esame linkę įsivaizduoti.⁶⁷

Nikartas S. mano, kad „gyventojai aktyvesni individualaus dalyvavimo prevencinės veiklos formose <...> aktyvumas labiausiai priklauso nuo asmens socialinio-ekonominio pajėgumo, asmens gebėjimų bei psichologinių savybių“.⁶⁸

Šiandien efektyvi būsto apsauga neįsivaizduojama be modernių elektroninių saugos sistemų, bet ši tema mažai analizuota ir nėra duomenų ar gyventojai patenkinti apsaugos tarnybų darbu, turimomis apsaugos sistemomis, kas paskatino jas įsigyti, ar jos pakankamai apsaugo naudotojų turtą, ar žmonės turėdami apsaugos sistemas jaučiasi saugūs. 2009 metais apsaugos tarnybų darbo Vilniaus mieste lyginamąją analizę baigiamajame magistro darbe atliko J. Vaičiukaitė parengusi darbą tema „Saugomų objektų Vilniaus mieste apsaugos veiksmingumas“. Autorė padarė išvadą, kad pasirinkta prevencijos forma – objektų apsauga – yra veiksminga. Be to, didėjant saugomų objektų skaičiui, tendencingai mažėja ir vagysčių skaičius.⁶⁹

Mano atliktas tyrimas atskleidė, kad ne tik objektų apsauga yra veiksminga, bet ir gyventojų bendradarbiavimas su policija duoda veiksmingų rezultatų.

Kanadoje (Dordrechte, Mažojoje Burgundijoje) atliktas tyrimas atskleidė, kad įsteigtos gyventojų grupės ir jų bendradarbiavimas su policija 46 proc. sumažino visų užregistruotų nusikaltimų skaičių (nuo 1 477 1990 m. iki 798 atvejų 1993 m.); 45 proc. sumažino visų užregistruotų smurtinių nusikaltimų skaičių (nuo 366 atvejų 1990 m. iki 202 1993 m.). Jungtinėse Amerikos valstijose (JAV) (Hartforde 1987 m.) taip pat buvo steigiamos gyventojų grupės, kurių pagrindas sukurti stiprų trišalį partnerystės ryšį tarp policijos – vyriausybės – bendruomenės. Minėtos prevencinės priemonės davė teigiamų rezultatų ir per dešimtmetį (nuo 1986 iki 1996 m.) sumažėjo nusikalstamumas: 30 proc. bendras nusikaltimų skaičius (nuo 14 440 iki 10 148), 31 proc. nusikaltimų nuosavybei skaičius (nuo 12 280 iki 8 513), 24 proc. smurtinių nusikaltimų skaičius (nuo 2 159 iki 1 635).⁷⁰

Lietuvos saugios kaimynystės grupės yra pasyvios, lyginant su Kanados. Žinoma, Kanadoje, JAV skiriamas finansavimas, o Lietuvoje apsiribojama gyventojų savanoriška veikla. Kaimo bendrijos rašo įvairius projektus ir gauna finansavimą veiklai iš tarptautinių fondų. Projektus gali teikti ir bendrijos, susibūrusios į saugios kaimynystės grupes, kartu su partneriais

⁶⁷ Nikartas S. Teisės institutas. *Straipsnis* „Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje“ http://www.teise.org/data/Simonas_Nikartas.pdf (2012-12-17)

⁶⁸ Nikartas S. Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje. Mykolo Romerio universitetas. Daktaro disertacija. Vilnius, 2012. p. 9

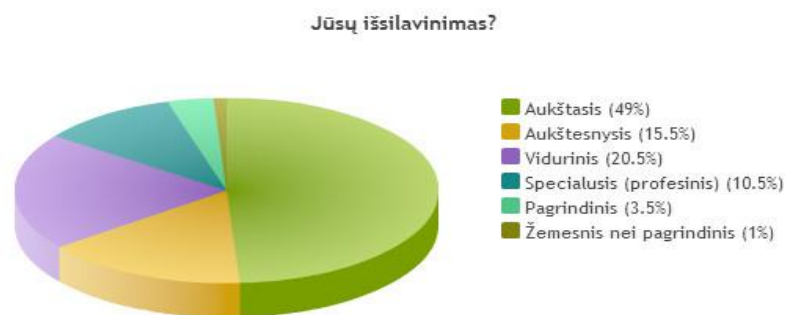
⁶⁹ Vaičiukaitė J. Saugomų objektų Vilniaus mieste apsaugos veiksmingumas. Mykolo Romerio universitetas, magistro baigiamasis darbas. Vilnius, 2009 m.

⁷⁰ Hartford: PARTNERSHIPS AND COMMUNITY POLICING (Connecticut, UNITED STATES) // International Centre for the Prevention of Crime (ICPC) <http://www.crime-prevention-intl.org/english/programs/action.lasso?-database=cipc01-pratiques.fp3&-layout=web&-response=detail1-cipc.lasso&-recID=32777&-search> (2013-01-21)

(policija), kad būtų galima išplėsti prevencinę veiklą. Užsienio šalyse didelė dalis prevencijos skirta jaunimui, vaikų socializacijai, užimtumui, turiningam laisvalaikiui, mokymui ir pan., o Lietuvoje prevencija jaunimo tarpe vykdoma tik jaunimo stebėjimo ir informavimo kryptimi. Todėl verta atkreipti dėmesį į užsienio šalių patirtį ir glaudžiau bendradarbiaujant su policijos bei savivaldybės atstovais taikant prevencines priemones saugios kaimynystės bendruomenėmis. Tam tikslui nuo 2014-02-01 įsigalioja naujas Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas dėl viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno (apylinkės inspektoriaus) tarnybinės veiklos aprašo pakeitimo, kur darbui policijoje numatomas bendruomenės pareigūnas, kuris savo veikla susitikimuose su vietos gyventojais, nevyriausybinį ir privačių organizacijų atstovais sieks įtraukti kuo daugiau visuomenės narių į viešosios tvarkos, saugojimo ir savo gyvenamosios, darbo ar kitokios buvimo aplinkos saugumo stiprinimo veiklą ir atliks kitą nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų bendrajai, individualiajai ir situacijų prevencijai priskiriamus veiksmus.⁷¹

Gyventojų dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje Mažeikių rajone tyrimo metu į pateiktos anketos klausimus atsakė 200 respondentų (imtis buvo paskaičiuota pagal tam tikrą metodiką, žr. 3.1 poskyrį): 62 vyrai ir 138 moterys. Nuo 18 iki 25 metų amžiaus respondentai sudarė 16,5 proc. visų tiriamųjų. Didžiausią dalį respondentų sudarė 26-35 metų (32 proc.) ir 34-45 metų (34 proc.) respondentai. 11,5 proc. respondentai – 46-55 metų. Mažiausią dalį respondentų sudarė 56-65 metų (5 proc.) ir virš 66 metų (1 proc.).

Respondentų pasiskirstymą pagal išsilavinimą iliustruoja 1 pav.

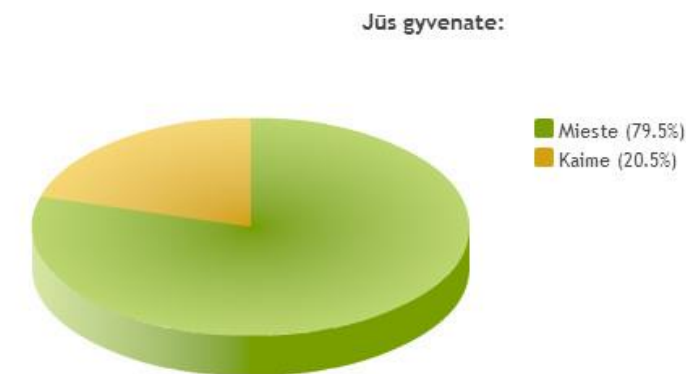

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

⁷¹ 2013-07-19 Nr. 5-V-615 Dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009-06-02 įsakymo Nr. 5-V-384 „Dėl viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno (apylinkės inspektoriaus) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo (2014-01-29)

Beveik pusę tyrime dalyvavusių respondentų turi aukštąjį išsilavinimą. Toks didelis respondentų skaičius su aukštuoju išsilavinimu, rodo, kad į internete pateiktos anketos klausimus labiau atsakinėjo išsilavinę žmonės. Penktadalis respondentų turi įgiję vidurinį išsilavinimą. Aukštesnįjį ir profesinį išsilavinimą atitinkamai turi 15,5 ir 10,5 proc. visų tyrime dalyvavusių respondentų. Ir tik nedidelę dalį sudarė respondentai turintys pagrindinį (3,5 proc.) ir žemesnį nei pagrindinį išsilavinimą (1 proc.).

2 pav. iliustruoja respondentų gyvenamąją vietą.

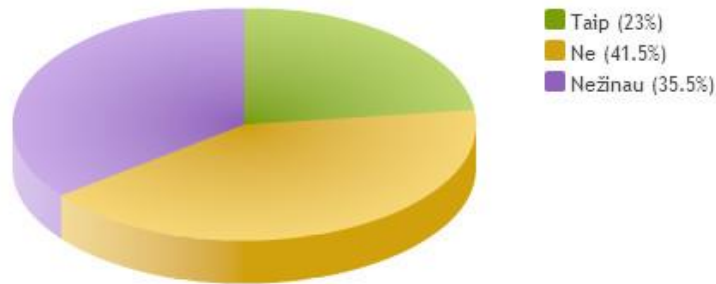
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Penktadalis respondentų gyvena kaime, likę – mieste. Mažeikių savivaldybėje gyvena 56773 tūkst. Gyventojų, iš jų Mažeikių mieste – 36278 tūkst. gyventojų (tai sudaro 64 proc. visų Mažeikių savivaldybės gyventojų).⁷² Todėl natūralu, kad dauguma respondentų yra miesto gyventojai.

Respondentų buvo klausama ar jų gyvenamojoje vietoje veikia „Saugios kaimynystės“ bendrija. Respondentų atsakymus iliustruoja 3 pav.

⁷² Lietuvos statistikos departamentas. Gyventojų skaičius metų pradžioje. Požymiai: miestas ir metai.
<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M3010210&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXId=3239&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=> (2014-02-03)

Ar Jūsų gyvenamojoje vietoje veikia „Saugios kaimynystės“ bendrija?

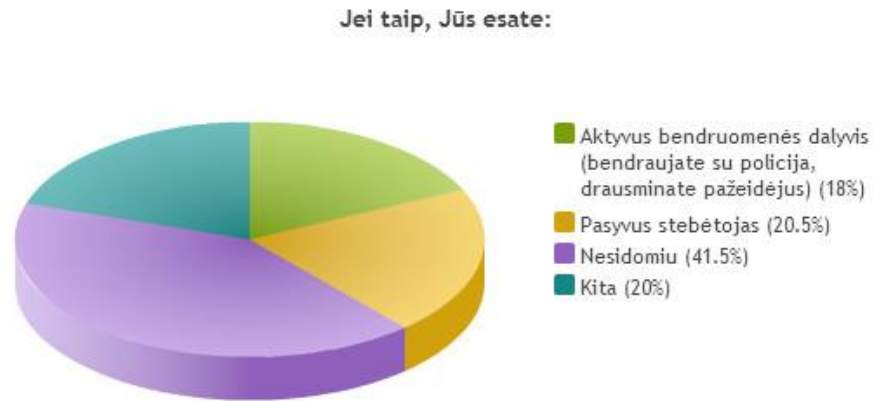

3 pav. Respondentai, gyvenantys „Saugios kaimynystės“ bendrijose

Beveik ketvirtadalis respondentų gyvena vietose, kur veikia „Saugios kaimynystės“ bendrijos. Du penktadaliai respondentų gyvena vietovėje, kuri nėra įsitraukusi į „Saugios kaimynystės“ veiklą. Daugiau nei trečdalis respondentų negalėjo atsakyti į klausimą, nes nežino, ar jų gyvenamojoje vietoje veikia „Saugios kaimynystės“ bendrija. Šiuo metu Mažeikių mieste veikia 16-a „Saugios kaimynystės“ grupių daugiabučiuose namuose, 8-iose seniūnijose yra sukurtos prevencinės darbo grupės, rajone įkurtos 2 saugios kaimynystės grupės.⁷³

Respondentų aktyvumą „Saugios kaimynystės“ bendrijoje iliustruoja 4 pav. Nors šiek tiek daugiau nei penktadalis (23 proc.) respondentų teigė, kad gyvena „Saugios kaimynystės“ bendrijoje (žr. 3 pav.), tačiau mažiau nei penktadalis (18 proc.) iš jų yra aktyvūs šios bendruomenės dalyviai. Penktadalis nurodo, kad yra pasyvūs stebėtojai (20,5 proc.).

⁷³ Santarvė. Kaimynai nori gyventi saugiai. <http://www.santarve.lt/zymos/saugi-kaimynyste/> (2014-02-03)

4 pav. Respondentų aktyvumas „Saugios kaimynystės“ bendruomenės veikloje

„Saugios kaimynystės“ veikla nesidomi (41,5 proc.) ir penktadalis pasirinko atsakymą „kita“. Pastarieji nurodė, kad: nėra šios bendrijos dalyviai, puikūs santykiai su kaimynais, kai pamatau nusikaltimą, stengiuosi sutrukdyti arba pranešti pareigūnams, kiti norėtų įkurti „Saugios kaimynystės“ bendriją. Šie rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad gyventojams trūksta informacijos apie „Saugios kaimynystės“ veiklą, ištraukimo galimybes į ją.

Respondentų buvo teirautasi, ar jie dalyvauja policijos rėmėjų veikloje. Respondentų atsakymus iliustruoja 5 pav.

5 pav. Respondentų dalyvavimas policijos rėmėjų veikloje

Mažiau nei dešimtadalis respondentų (7,5 proc.) yra aktyvūs policijos rėmėjai ir dalyvauja šioje veikloje, o 4,5 proc. respondentų yra policijos rėmėjų gretose, tačiau jų veikloje beveik

nedalyvauja. Du penktadaliai (38 proc.) norėtų dalyvauti policijos rėmėjų veikloje, o 26,5 proc. nedalyvauja ir nenorėtų dalyvauti policijos rėmėjų veikloje. Šiek tiek daugiau nei penktadalis respondentų nežino, kas yra policijos rėmėjai.

Mažeikių mieste veiklą vykdo ne tik policijos rėmėjai, bet ir Jaunieji policijos rėmėjai, kurie taip pat padeda užtikrinti viešąją tvarką ir stebėti aplinką masinių renginių metu, šventėse, yra pagalbininkai nustatant nepilnamečių daromus teisės pažeidimus.⁷⁴

Taigi, galima daryti prielaidą, kad informacijos apie policijos rėmėjų veiklą, kaip jais tapti trūksta, o policijai talkinti norinčių asmenų yra net 38 proc. apklaustųjų. 4,5 proc. policijos rėmėjų yra pasyvūs nariai, todėl galima daryti prielaidą, kad trūksta iniciatyvų ir šių asmenų įtraukimo į savanorišką veiklą.

6 pav. iliustruoja, kokiame būste gyvena respondentai.

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąjį būstą

Bute gyvena daugiau nei pusę respondentų (52 proc.), nuosavame būste – 46 proc. Kai kurie nepriskyrė savęs prie siūlomų variantų – buto ir namo. Todėl buvo atsakymai daugiabutyje, sodyboje, nuomojamame kambaryje. Respondentai atsakę „daugiabutyje“, gyvena rajone, kur vadina gyvenamą vietą ne butu, o daugiabučiu (keturbutis, aštuonbutis namas), o nurodę sodyboje, galime suprasti sodo bendrijoje, vienkiemyje.

Respondentų buvo teiraujamasi, ar jie rūpinasi aplinka prie savo gyvenamojo namo. Respondentų atsakymus iliustruoja 7 pav.

⁷⁴ Telšių apskrities vyriausiasis policijos komisariatas. Pareigūnėms tarnyboje padeda jaunieji policijos rėmėjai. <http://telsiai.policija.lt/?q=node/2471> (2014-02-15)

7 pav. Respondentų rūpinimasis aplinka prie savo būsto

Dauguma respondentų rūpinasi aplinka apie namą. Du penktadaliai (41 proc.) gražina aplinką, sodina gėles, tvarko aplinką bent kartą per mėnesį. Dalis respondentų (14 proc.) aplinka pasirūpina pavasarį, kai dalyvauja tvarkymo akcijose. Viena populiariausių akcijų yra „Darom“, kuri vis populiarija visoje Lietuvoje. Beveik trečdalis respondentų (27,5 proc.) už namo aplinkos priežiūrą moka pinigus. 16 proc. respondentų nesirūpina namo aplinkos tvarkymu. 1,5 proc. respondentų pasirinko atsakymą „kita“ ir nurodė, kad labai rūpinasi namo aplinka; šluoja laiptinę.

8 pav. iliustruoja respondentų atsakymus, ką daro, kai pastebi viešąją tvarką pažeidžiančius asmenis.

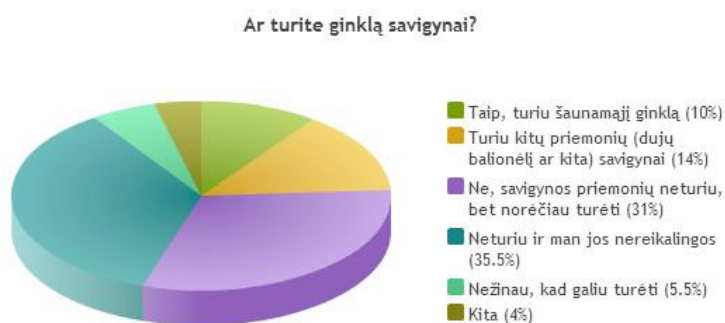

8 pav. Respondentų veiksmai pastebėjus pažeidėjus

Į viešosios tvarkos pažeidėjus 30 proc. respondentų reaguoja ir apie tai informuoja policijos pareigūnus. 38,5 proc. respondentų patys bando sudrausminti pažeidėjus. 15,5 proc. nesikiša, matydami daromą nusikalstamą veiką, kai tai nelinečia jų asmeniškai bei jų turto. Visiškai nesikiša 14,5 proc. respondentų, nes nenori nukentėti patys. Atsakymą „kita“ pasirinkę respondentai atsakė, kad nemato asmenų, pažeidžiančių viešąją tvarką, nesikiša, praneša policijai ir sudrausmina patys.

Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad didžioji dalis, apklausoje dalyvavusių respondentų, nėra abejingi viešosios tvarkos pažeidėjams ir reaguoja į daromą nusikalstamą veiką informuodami policijos pareigūnus ar patys drausmindami viešosios tvarkos pažeidėjus. Tai rodo respondentų pilietiškumą ir aktyvumą. Respondentai, kurie nesikiša, bijo nukentėti, tai gali būti pensinio amžiaus žmonės, abejingi arba nepasitikintys savimi asmenys.

Respondentų buvo teiraujamasi, ar jie turi įsigiję ginklą savigynai. Respondentų atsakymus iliustruoja 9 pav.

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal ginklų turėjimą

Dešimtadalis (10 proc.) respondentų savigynai turi įsigiję šaunamąjį ginklą, šiek tiek daugiau nei dešimtadalis (14 proc.) respondentų turi kitų priemonių, skirtų savigynai. Nors trečdalis (31 proc.) respondentų neturi savigynos priemonių, tačiau norėtų jų įsigyti. Daugiau nei trečdalis (35,5 proc.) neturi ir nepageidauja turėti, nes jiems yra nereikalingos priemonės savigynai. 5,5 proc. respondentų nežino, kad gali įsigyti savigynos priemonių (pvz., ginklų, dujų balionėlių ir pan.). Atsakymą „kita“ pasirinkę respondentai atsakė maną, jog ginklas nereikalingas, nes net nespėtų pasinaudoti, neturi ginklo, turi tarnybinių ginklų.

Nors įsigyjamų ginklų skaičius kasmet Lietuvoje didėja, tačiau policija dėl augančio ginklų turėtojų skaičiaus ragina nesibaiminti. 2013 metais Lietuvoje buvo užfiksuota 11 nusikaltimų,

kurių metu panaudoti ginklai. Tačiau, per 2010-2012 metus šis skaičius sumažėjo beveik penkis kartus. Ginklų fondo vadovas spėja, kad Lietuvoje nelegalių ginklų visuomenėje gali būti iki 10 procentų tarp visų gyventojų, kurie yra įsigiję ginklus. Šis skaičius, jo teigimu, nuo nepriklausomybės pradžios itin sumažėjo.⁷⁵

10 pav. iliustruoja, kiek ilgai respondentai turi šaunamąjį ginklą.

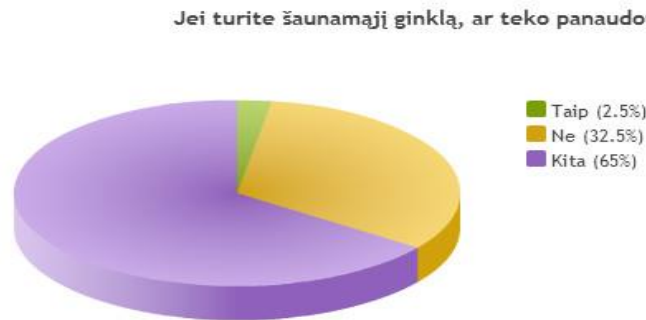

10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal ginklų turėjimo laiką

17,5 proc. respondentai turi ginklą: iš jų daugiau nei 10 metų – 1 proc., nuo 5 iki 10 metų ginklą turi 2,5 proc., nuo 1 iki 5 metų ginklą savigynai yra įsigiję 6,5 proc. visų respondentų, mažiau nei metus ginklą turi 7,5 proc. Didžioji dalis respondentų (82,5 proc.) ginklo savigynai nėra įsigiję. Tai rodo, kad pastaraisiais metais ginklų įsigijimo atvejų daugėja, gyventojai yra linkę apsirūpinti šaunamaisiais ginklais savigynai.

11 pav. iliustruoja respondentų atsakymus, ar yra panaudoję ginklą.

⁷⁵ D. Trapkevičiūtė. Statistika šiurpina: šaunamųjų ginklų lietuviai perka vis daugiau. LRT televizijos naujienų tarnyba, www.lrt.lt 2014 m. vasario 8 d. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/statistika-siurpina-saunamuju-ginklu-lietuviai-perka-vis-daugiau.d?id=63967818#ixzz2tg9ditSm>

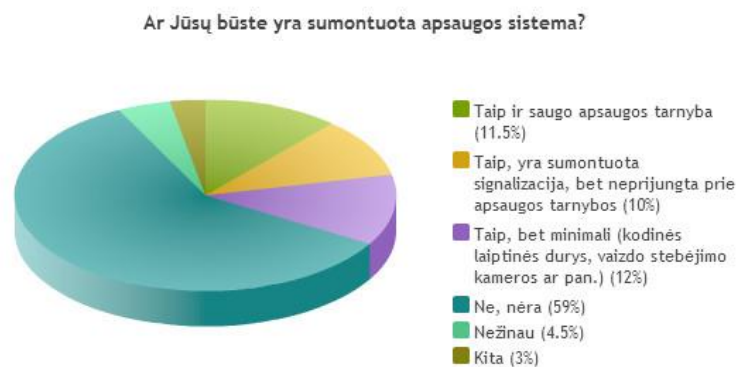

11 pav. Respondentų turimų šaunamųjų ginklų panaudojimas

65 proc. respondentų žymėjo atsakymą „kita“ ir nurodė jog neturi ginklo ir jo niekada nenaudojo. Iš ginklų turinčių asmenų yra jį pasinaudoję tik 2,5 proc. visų respondentų, o likusieji turintys ginklą savigynai, juo nepasinaudojo nei kartą.

„Didžioji dalis registracijai policijoje pateiktų objektų pagal Lietuvos Respublikos Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymą yra priskiriami C kategorijos šaunamiesiems ginklams ir šaudmenims ar jų dalims. Tai dujinai pistoletai ir revolveriai. Taip pat pasitaiko pneumatinių, medžioklinių ar savigynai išduotų ginklų. Būna atvejų, kad tyrimui yra pateikiami savadarbiai ar perdaryti šaunamieji ginklai, kurie Lietuvos Respublikoje yra draudžiami“.⁷⁶

12 pav. Iliustruoja respondentų atsakymus, ar jų gyvenamajame būste yra sumontuota apsaugos sistema.

12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal būste sumontuotą apsaugos sistemą

⁷⁶ Policijos departamentas prie vidaus reikalų ministerijos. Apie balistinius tyrimus – iš pirmų lūpų. 2013-07-08. <http://www.policija.lt/index.php?id=21025> (2013-12-12)

Iš apklaustųjų 59 proc. neturi sumontuotos apsaugos sistemos gyvenamajame būste, 4,5 proc. nežino, ar tokios priemonės saugo juos ir jų turtą. 11,5 proc. respondentų būstus saugo ne tik apsaugos sistemos, bet ir apsaugos tarnyba. Dešimtadalio (10 proc.) respondentų būste yra sumontuota signalizacija, tačiau ji neprijungta prie apsaugos tarnybos. 12 proc. respondentų būstus saugo minimalios apsaugos (laiptinių kodinės durys, vaizdo stebėjimo kameros ir kt.). Kiti respondentai nurodė, kad namus ir kiemą saugo šuo, apsaugos sistemos būtų reikalingos, tačiau šiai paslaugai nelieta pinigų, todėl tokių priemonių neturi.

Ar padėjo apsaugos sistemos respondentams apsisaugoti nuo įsilaužimų, iliustruoja 13 pav.

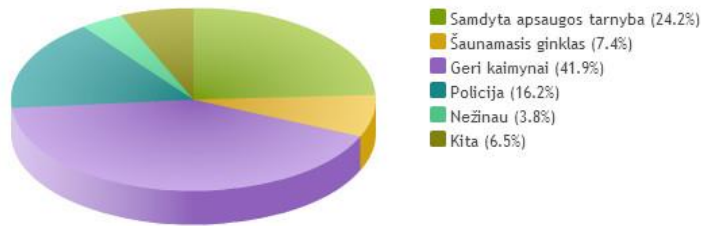

13 pav. Respondentų nuomonė apie apsaugos sistemų naudą

3 proc. respondentų apsaugos sistemos padėjo apsisaugoti nuo įsilaužimų net keletą kartų, 4 proc. – vieną kartą, o 6 proc. – nepadėjo apsisaugoti nuo įsilaužimų apsaugos sistemos, tikėtina, kad šie asmenys tapo nusikaltimo aukomis, nors ir turėjo įrengtas apsaugos priemones būstuose. 41,5 proc. respondentų teigia, kad nežino ar apsaugos sistemos padėjo apsisaugoti nuo įsilaužimų, tikėtina, kad apsaugos sistemos ir padėjo atbaidyti įsilaužėlius, tačiau respondentai apie tai nežino. Beveik pusę respondentų (45, 5 proc.) teigia, kad įsilaužimų atvejų nebuvo, neteko su tuo susidurti, apsaugos sistemų neturi, kai kurių namus saugo šuo.

14 pav. iliustruoja respondentų nuomonę, kokios priemonės gali apsaugoti nuo įsilaužimų.

Jūsų manymu, nuo įsilaužimų labiausiai gali apsaugoti: (žymėti ne daugiau 2 atsakymų)

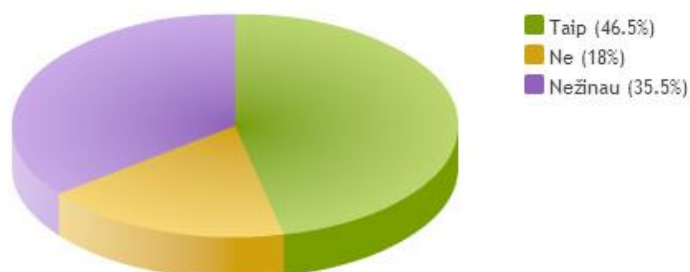
14 pav. Respondentų nuomonė apie geriausią apsaugą nuo įsilaužimų

Respondentų nuomone, nuo įsilaužimų gali apsaugoti geri kaimynai (41,9 proc.) ir apsaugos tarnyba, teigia beveik ketvirtadalis respondentų (24,2 proc.) bei policija (16 proc.). Tik 7,4 proc. galvoja, kad šaunamasis ginklas gali apsaugoti nuo įsilaužimų. 3,8 proc. nežino, kas geriausiai apsaugotų nuo įsilaužimų ir 6,9 proc. nurodė, kad kuo puikiau nuo įsilaužėlių namus apsaugo šuo, signalizacija bei kokybiškos durys ir spynos.

Kaip matyti, didžioji dalis respondentų pasitiki gerais kaimynais, teigia, kad jie geriausiai gali apsaugoti nuo įsilaužimų, tai rodo, kad respondentai pasitiki kaimynais. Tai yra pagrindinis rodiklis, kad reikia kurti kuo daugiau „Saugios kaimynystės“ bendrijų ir suburti žmones bendrai veiklai – savo ir kaimynų turto apsaugai.

Respondentų buvo teiraujama, ar atlygis paskatintų juos aktyviau dalyvauti nusikalstamumo prevencijoje. Respondentų atsakymus iliustruoja 15 pav.

Ar Jus paskatintų aktyviau dalyvauti nusikalstamumo prevencijoje atlygis už išaiškinimą nusikaltimo ar kitą pagalbą teisėsaugai:

15 pav. Respondentų nuomonė apie paskatinimą už nusikaltimo išaiškinimą

Beveik pusę (46,5 proc.) respondentų mano, jog atlygis už išaiškinimą nusikaltimą ar kitą pagalbą teisėsaugai, paskatintų aktyvesnį dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje juos asmeniškai. Šiai nuomonei nepritaria 18 proc. respondentų, o daugiau nei trečdalis respondentų (35,5 proc.) negalėjo atsakyti, todėl pasirinko atsakymą „nežinau“.

Tyrime buvo pateikti trys atviri klausimai, kuriais buvo norima išsiaiškinti respondentų dalyvavimo ir nedalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje priežastis bei kas juos paskatintų dalyvauti aktyviau nusikalstamumo užkardyme.

Pirmu klausimu respondentų buvo teiraujamasi, kokios priežastys lemia jų dalyvavimą nusikalstamumo prevencinėje veikloje. Respondentų atsakymus iliustruoja 3 lentelė.

3 lentelė. Priežastys, lemiančios dalyvavimą nusikalstamumo prevencinėje veikloje

Respondentų atsakymai:	Atsakymų skaičius	
	Skaičius	Proc.
Noras gyventi gražiai ir saugiai	42	21
Pilietiškumas, atsakomybė, solidarumas, požiūris, tvarka, pareiga	30	15
Nedalyvauju	29	14,5
Dalyvauju, kiek tai būtina	14	7
Jokios	13	6,5
Neteisingumas, smurtas, vagystės, negaliu žiūrėti abejingai	12	6
Tik tuomet, kai tai liečia mane, rūpinuosi savo turtu, gyvybe	9	4,5
Esu pareigūnas, mano tiesioginis darbas, dirbau policijoje	9	4,5
Nežinau	8	4
Esu policijos rėmėjas	7	3,5
Man patinka	6	3
Pareiga	6	3
Dalyvauju saugioje kaimynystėje	5	2,5
Norisi būti saugiam ir kad tušti namai būtų saugūs	4	2
Kad vaikai augtų saugioje aplinkoje	3	1,5
Norisi, kad būtų mažiau chuliganų	3	1,5

Penktadalis respondentų dalyvauja nusikalstamumo prevencinėje veikloje, nes nori saugiai ir gražiai gyventi. 15 proc. respondentų dalyvauja prevencinėje veikloje, nes taip išreiškia savo pilietiškumą ir atsakomybę. Beveik tiek pat respondentų (14,5 proc.) teigia, kad nedalyvauja nusikalstamumo prevencinėje veikloje. Kiti atsakymai atskleidė, kad respondentai dalyvauja

prevencinėje veikloje (nors ir epizodiškai) dėl skirtingų priežasčių: patinka, dalyvauja tik tiek, kiek būtina, nori saugios aplinkos ir kita.

Respondentų nuomonė apie tai, kokios priežastys lemia jų nedalyvavimą prevencinėje veikloje iliustruota 4 lentelė.

4 lentelė. Priežastys, lemiančios respondentų nedalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje

Respondentų atsakymai:	Atsakymų skaičius	
	Skaičius	Proc.
Policijos abejingumas, ilgas procesas, kol policija išsiaiškina	70	35
Nėra jokių priežasčių, nedomina	65	32,5
Dalyvauju	15	7,5
Nenoriu savo aktyviu dalyvavimu skatinti nusikaltimus	12	6
Informacijos trūkumas	10	5
Nesikišu ne į savo reikalus	9	4,5
Baimė nukentėti	7	3,5
Laiko stoka	5	2,5
Saugumo užtikrinimas yra policijos darbas	5	2,5
Prevencija yra kalbos, o ne konkretūs darbai	2	1

Nedalyvavimą nusikalstamumo prevencinėje veikloje lemia kaip nurodyta „policijos darbo trūkumai“, biurokratizmas (35 proc.) ir nesidomėjimas (32,5 proc.). Taip pat nedidelė dalis respondentų nesijaustų saugiai dalyvaudami nusikalstamumo prevencijoje, kaip teigia, bijo nukentėti (3,5 proc.), dalis bijo savo dalyvavimu paskatinti didesnius nusikaltimus (6 proc.). 2,5 proc. respondentų nuomonė yra, kad jie neprivalo rūpintis nusikalstamumo užkardimu ir 4,5 proc. nenori kištis ne į savo reikalus, nes mano, kad tai policijos darbas.

5 lentelė iliustruoja respondentų nuomonę, kas juos paskatintų dalyvauti prevencinėje veikloje.

5 lentelė. Priemonės, kurios paskatintų respondentus dalyvauti nusikalstamumo prevencijoje

Respondentų atsakymai:	Atsakymų skaičius	
	Skaičius	Proc.
Nežinau	46	23
Pasikeitusi nuomonė apie policijos darbą	40	20
Išsami informacija	22	11
Atlygis	15	7,5
Dalyvauju	12	6

Niekas	12	6
Aiškumas	9	4,5
Konkretūs prašymai, bendruomenės telkimas bendrai veiklai,	7	3,5
Bendraminčiai	7	3,5
Skatinimas	7	3,5
Pasitikėjimas policija	6	3
Stipri motyvacija, energingi žmonės	5	2,5
Saugumas	5	2,5
Turėjimas laiko	4	2
Įsidarbinimas policijoje	3	1,5

Penktadalis respondentų nurodė, kad aktyviau dalyvautų nusikalstamumo prevencijoje, jeigu pagerėtų jų nuomonė apie policijos darbą. Galime daryti prielaidą, kad tai turėtų būti policijos pareigūnų darbas su visuomene, atviras, glaudus bendravimas ir bendradarbiavimas su gyventojais, siekimas gyventojų prielankumo policijos darbui ir nuomonės apie policijos pareigūnų darbą gerinimas, pasitikėjimo policija kėlimas. Šiek tiek daugiau nei penktadalis respondentų (23 proc.), neatsakė į pateiktą klausimą, nes nežinojo, kas galėtų juos paskatinti dalyvauti nusikalstamumo prevencinėje veikloje. Tačiau šiek tiek daugiau nei dešimtadalis respondentų (11 proc.) atsakė, jog išsami informacija kas yra nusikalstamumo prevencija ir kaip jie galėtų dalyvauti ir prisidėti prie saugumo didinimo paskatintų jų dalyvavimą veikloje.

IŠVADOS

Atlikus gyventojų dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje tyrimą, galima teigti, kad tyrimo tikslai ir uždaviniai įgyvendinti, o iškelta hipotezė pasitvirtino – gyventojai linkę dalyvauti tokiose nusikalstamumo prevencijos veiklose, kurios turi tiesioginį poveikį asmeniniam saugumui. Tyrimas parodė, kad net 30 proc. respondentų nesikiša pastebėję viešąją tvarką pažeidžiančius asmenis, jei tai neličia jų asmeniškai ar jų turto, nes nenori nukentėti.

1. Mokslinėje literatūroje pateikiamos įvairios nusikalstamumo prevencijos sampratos, tačiau pagrindinė jų mintis – tai priemonių visuma, kurių pagalba šalinami veiksniai, sukeliantys nusikalstamumą arba siekiama tam tikrų grupių elgesio pasikeitimų tam tikromis priemonėmis, veiksmams.

2. Tyrimu nustatyta, kad Mažeikių rajono gyventojai, dalyvauja saugumo programose: „Saugi kaimynystė“ (18 proc.) ir „Policijos rėmėjai“ (aktyvūs dalyviai – 7,5 proc.). Pastebėję nusikalstamą veiką gyventojai praneša policijai (30 proc.) arba pažeidėjus sudrausmina patys (38,5 proc.). Tai rodo, kad gyventojai nėra pasyvūs ir dalyvauja nusikalstamumo prevencijoje.

3. Remiantis atliktu tyrimu, nustatyta, kad šaunamąjį ginklą savigynai turi dešimtadalis tyrimo dalyvavusių gyventojų (10 proc.), kitas priemonės savigynai (pvz., dujų balionėlių) turi įsigiję daugiau nei dešimtadalis tyrimo dalyvavusių gyventojų (14 proc.). Tik 2,5 proc. gyventojų yra panaudoję šaunamąjį ginklą savigynos tikslais, bet ginklų įsigijimo atvejų daugėja, gyventojai yra linkę apsirūpinti šaunamaisiais ginklais savigynai.

4. Vertinant naudojimąsi būsto apsaugos sistemomis, po dešimtadalį gyventojų patitiki apsaugos tarnybomis ir naudojami teikiamomis paslaugomis (11,5 proc.), signalizacijomis (10 proc.) ir kitomis priemonėmis (12 proc.). Būsto apsaugos priemonių dalis gyventojų neįsirengia dėl lėšų trūkumo.

5. Tyrimo dalyvavusių gyventojų nuomone nuo įsilaužimų geriausiai apsaugo: geri kaimynai (41,9 proc.), saugos tarnybos (24 proc.), policija (16,2 proc.) bei šaunamieji ginklai (7,4 proc.). Didžioji dalis respondentų mano, kad atsakingi, pastabūs kaimynai, gali apsaugoti nuo įsilaužimų, tai rodo pasitikėjimą kaimynais ir yra rodiklis, kad reikia kurti „Saugios kaimynystės“ bendrijas ir burti žmones bendrai veiklai – savo ir kaimynų turto apsaugai.

6. Gyventojų dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje skatintų atlyginimas už išaiškintą nusikaltimą (46,5 proc.).

7. Tyrimas atskleidė, kad respondentai nėra pasyvūs, tačiau aktyviau dalyvauti nusikalstamumo prevencinėje veikloje stabdo nežinojimas, informacijos stoka kaip tai galima daryti ir baimės nukentėti.

8. Atliktas tyrimas turi ribotumą, kadangi apėmė tik Mažeikių rajono savivaldybę, tyrimo imtis yra maža, lyginant Lietuvos mastu. Tyrimo rezultatai gali būti naudojami kaip tarpiniai, siekiant tiksliau ir geriau ištirti gyventojų dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje.

2014-04-05

PASIŪLYMAI

1. Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos turėtų parengti skatinimo sistemą aktyviems gyventojams, padedantiems atskleisti nusikalstamas veikas. Skatinimo formos gali būti įvairios, pvz., piniginis atlygis, papildomos atostogų dienos ar kita.

2. Policijos atstovai spaudai turėtų informuoti gyventojus (per žiniasklaidą) apie policijos darbo teigiamus rezultatus, sėkmės pavyzdžius, kur gyventojų ir policijos bendradarbiavimas padėjo atskleisti ir išaiškinti nusikalstamas veikas, akcentuojant kokių pasekmių buvo išvengta, nauda visuomenės saugumui, pabrėžiant kieno pagalba tai įvyko (saugios kaimynystės bendrijos ar policijos rėmėjų atstovo ir pan.). Tai yra naudingas darbas sulaikomi pavojingi nusikaltėliai ir pan. Be to, tokia informacija teiks ne tik žinių apie policijos ir bendruomenės bendradarbiavimą, bet paskatins gyventojus jungtis į saugios kaimynystės bendrijas, papildyti policijos rėmėjų gretas ir kt.

3. Apskrities policijos komisariatams organizuoti gyventojų dalyvavimo nusikalstamumo prevencinėje veikloje mokymus, kuriuos vestų psichologai, policijos pareigūnai ar parengti profesionalūs šios srities specialistai.

4. Gyventojų dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje aktyvinimui, būtina sąlyga yra bendradarbiavimas tarp gyventojų ir policijos bei kitų institucijų, susijusių su nusikalstamumo užkardimu. Policijos pareigūnai turėtų nuolat organizuoti susitikimus su gyventojais bei įvairiomis institucijomis ir aptarti bendradarbiavimo galimybes, jų metu skatinti (padėkomis ar kt.) aktyviai su policija bendradarbiaujančius žmones, saugios kaimynystės bendrijas ir pan.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. About crime stoppers // Crime Stoppers Australia [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-21]. <<http://www.crimestoppers.com.au/about/>>.
2. About Crime stoppers // Crime Stoppers International, Inc. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-19]. <<http://www.c-s-i.org/csinfo.htm>>.
3. Apsaugos tarnybos UAB „Apsaugos komanda“ internetinė svetainė [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-18]. <<http://www.ekskomisarai-biuras.lt/lt/privatiems-klientams/apsaugos-sistemas>>.
4. Policijos departamentas prie vidaus reikalų ministerijos. Apie balistinius tyrimus – iš pirmų lūpų. [interaktyvus]. 2013 m. liepos 8 d. [žiūrėta 2013-12-12]. <<http://www.policija.lt/index.php?id=21025>>.
5. Bendruomeninė apsauga. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-09]. <<http://www.nplc.lt/sena/vz/vz5/bendruomenine-apsauga.htm>>.
6. CITY GUARDS (THE NETHERLANDS) // International Centre for the Prevention of Crime (ICPC). [interaktyvus]. July 3, 2000 [žiūrėta 2013-01-26]. <<http://www.crime-prevention-intl.org/english/programs/action.lasso?-database=cipc01-pratiques.fp3&-layout=web&-response=detail1-cipc.lasso&-recID=32792&-search>>.
7. Degutis, M., Ramonaitė, A., Žiliukaitė, R. Pilietinės galios indeksas 2007. Vilnius: PVI, 2008.
8. Degutis, M., Ramonaitė, A., Žiliukaitė, R., Pilietinės galios indeksas 2010. Vilnius: PVI, 2011.
9. Dikčius, V. Marketingo tyrimai: *Teorija ir praktika*. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2003.
10. Galinaitytė, J., Rudzakis, T. Šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problema. *Jurisprudencija*, 2005, 70 (62): 134-140.
11. Hartford: PARTNERSHIPS AND COMMUNITY POLICING (Connecticut, UNITED STATES) // International Centre for the Prevention of Crime (ICPC). [interaktyvus]. July 3, 2000 [žiūrėta 2013-01-26]. <<http://www.crime-prevention-intl.org/english/programs/action.lasso?-database=cipc01-pratiques.fp3&-layout=web&-response=detail1-cipc.lasso&-recID=32777&-search>>.
12. Jatkevičius, A. Nepilnamečių smurtinio nusikalstamumo prevencija. Daktaro disertacija. *Socialiniai mokslai: teisė (01S)* Vilniaus universitetas, 2003: 3.
13. Jovaiša, L. Enciklopedinis Edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007: 231.
14. Kardelis, K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex, 2002.

15. Kiškis, A. Nusikalstamumo prevencija. *Paskaitų medžiaga*. [interaktyvus]. 2012 m. liepos 28 d. [žiūrėta 2013-01-09]. <<http://www3.mruni.eu/~akiskis/paskaitos/kriminologijos-paskaitos.html>>.
16. Kvieskienė, G., Mockevičienė, D. Laisvalaikio reikšmė ankstyvajai prevencijai//Socialinio pedagogo ABC. *Socialinis ugdymas Vd*. Vilnius, 2002.
17. Kučinskas, V., Kučinskienė, R. Socialinis darbas švietimo sistemoje: teoriniai aspektai. Klaipėda: KU I-kla, 2000.
18. Kurienė, A. Prievertą patyrusio vaiko supratimas ir ugdymas. Prieverta prieš vaikus. Tarptautinė konferencija / sud. D. Pūras; L. Slušnys; M. Gaižutienė; J. Juozaitytė, 1999.
19. Lietuvos Respublikos ginklų fondas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-15]. <<http://www.lgf.lt/index.php?1813688254>>.
20. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos Konstitucija įsigaliojo 1992 m. lapkričio 2 d. *Valstybės Žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
21. Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl fizinių asmenų ginklų ir šaudmenų civilinės apyvartos ir jos kontrolės taisyklių patvirtinimo“ 2003 m. birželio 23 d. Nr. V-362, Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-17]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=430950>.
22. Lietuvos Respublikos Policijos rėmėjų įstatymas. 1998 m. birželio 18 d. Nr. VIII-800 Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-09]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=212206>.
23. Lietuvos Respublikos Policijos veiklos įstatymas. Patvirtintas 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048. Vilnius. *Valstybės Žinios*. 2009, Nr. 130-5637.
24. Lietuvių kalbos žodyno internetinė svetainė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-01-17]. <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>.
25. Montreal: NEIGHBOURHOOD COALITION (Quebec, CANADA) // International Centre for the Prevention of Crime (ICPC). [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-19]. <<http://www.crime-prevention-intl.org/english/programs/action.lasso?-database=cipc01-pratiques.fp3&-layout=web&-response=detail1-cipc.lasso&-recID=32779&-search>>.
26. Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa. Patvirtinta LR Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-09]. <www.vrm.lt/uploads/media/Programa_01.doc>.
27. Nikartas, S. Teisės institutas. Straipsnis “Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje”. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-12-17]. <http://www.teise.org/data/Simonas_Nikartas.pdf>.

28. Nikartas, S. Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje. *Daktaro disertacija*. Vilnius: *Mykolo Romerio universitetas*, 2012, 9.
29. Nusikaltimų stabdytojai. Tarptautinė nusikaltimų stabdytojų organizacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-09]. <<http://www.nplc.lt/sena/vz/vz6.htm>>.
30. Nusikaltimų stabdytojai. Istorija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-09]. <<http://www.nplc.lt/sena/vz/vz6.htm>>.
31. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. Naujienos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-09]. <http://www.nplc.lt/centrov_naujienos.aspx>.
32. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. Viktimizacijos patirtis Lietuvoje 2007 m. *Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-06]. <www.nplc.lt/centrov/reng/ren002/ren002-tyrimo-ataskaita.doc>.
33. Telšių apskrities policijos vyriausiasis komisariatas. Pareigūnėms tarnyboje padeda jaunieji policijos rėmėjai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-15]. <<http://telsiai.policija.lt/?q=node/2471>>.
34. Patarimai gyventojams, kaip apsisaugoti nuo nusikaltimų. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-08]. <<http://www.nplc.lt/sena/vz/vz5.htm>>.
35. Policijos departamento naujienos. 2009-04. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-23]. <<http://www.policija.lt/index.php?id=5505>>.
36. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos viešosios valdybos pažyma apie saugos tarnybas ir saugos padalinius 2009-03-09.
37. Policijos rėmėjai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-03]. <<http://www.kaunas.policija.lt/ww/index.php/lt/veikla/11-veikla/101-policijos-remejai>>.
38. Policijos departamentas. 2012 metų veiklos ataskaita. 2013 m. Vasario 19 d. Nr. 5-IL-281. Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-23]. <www.policija.lt/get.php?f.12915>.
39. Psichologijos atlasas. I tomas. Vilnius: Alma Littera, 2002: 403.
40. Rudolf, W. Giuliani. „Lyderis“. Eugrimas, 2008. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-22]. <http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf>.
41. Rudzkienė, V. Socialinė statistika. Aukštųjų mokyklų bendrasis vadovėlis. Vilnius: MRU leidybos centras, 2005.
42. Santarvė. Kaimynai nori gyventi saugiai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-03]. <<http://www.santarve.lt/zymos/saugi-kaimynyste/>>.
43. Lietuvos statistikos departamentas. Gyventojų skaičius metų pradžioje . Požymiai: miestas ir metai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-03].

- <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M3010210&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3239&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>>.
44. . Versijos. *Propaganda. Masinės informavimo priemonės*. Straipsnis: Išdaužytų langu teorija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-12]. <http://www.versijos.com/publ/propaganda/masines_informacijos_priemones/isdauzytu_langu_teorija/44-1-0-299>.
 45. Švietimo ir mokslo ministerija. Studijų ir mokymo programos / Šaunamojo ginklo turėjimo savigynai mokymo programa. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-21]. <<http://www.aikos.smm.lt/programos.htm?m=program&a=displayItem&id=260086105>>.
 46. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985: 398.
 47. Trapkevičiūtė, D. Statistika šurpina: šaunamųjų ginklų lietuviai perka vis daugiau. *LRT televizijos naujienų tarnyba*, www.lrt.lt. [interaktyvus]. 2014 m. vasario 8 d. [žiūrėta 2014-02-19]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/statistika-siurpina-saunamuju-ginklu-lietuviai-perka-vis-daugiau.d?id=63967818#ixzz2tg9ditSm>>.
 48. Vaičiukaitė, J. Saugomų objektų Vilniaus mieste apsaugos veiksmingumas. *Magistro baigiamasis darbas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009 m.
 49. Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato projektas „Saugi kaimynystė Vilniaus mieste. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-19]. <http://www.zirmunuseniunija.lt/index.php?p=1_24_Programa-Saugi-kaimynyst>.
 50. Бафия, Е. Проблемы криминологии. Диалектика кримогеной ситуации. Мацква, 1983. С 25.
 51. Фокс, В. Введение б криминологию. Масква, 1985. С 19.
 52. Кохреков, Г. Криминология. Масква, 2000. С 29.
 53. Кузнецова, Н. Ф. Преступление и преступность. Москва, 1969, С 65.
 54. WORKING TOGETHER FOR A SAFE SOCIETY. *The National Crime Prevention Program. – Helsinki (Finland): Ministry of Justice, The National Council for Crime Prevention*, 2000. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-09]. <www.heuni.fi/uploads/8oiteshk6w.pdf>.
 55. 2013-07-19 Nr. 5-V-615 Dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009-06-02 įsakymo Nr. 5-V-384 „Dėl viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno (apylinkės inspektorius) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-29]. <<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=171155>>.

Antanavičiūtė R. Gyventojų dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje / Teisės ir valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. Dr. A. Kiškis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2014. – 54 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuotas gyventojų dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje. Pirmame darbo skyriuje teoriniu aspektu nagrinėjamos prevencijos, nusikalstamumo sampratos. Antrame skyriuje analizuojamos nusikalstamumo prevencijos formos, kuriose dalyvauja ar gali dalyvauti gyventojai. Pateikiama užsienio šalių patirtis. Trečiame skyriuje pristatomas tyrimas, kuriame atskleidžiamas Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų dalyvavimas, požiūris į nusikalstamumo prevenciją.

Pagrindiniai žodžiai: prevencija, gyventojai, nusikalstamumo prevencija.

Antanavičiūtė R. Citizenry's participation in delinquency prevention / Final Master work of law and management. Executive docent doc. A Kiškis. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Law department, 2014. – 54 p.

ANNOTATION

Final master work analyzes citizenry's participation in delinquency prevention. The first part in theory studies conceptions of prevention and delinquency. The second part analyzes forms of delinquency prevention, where the citizenry participate or can participate. The countries' experience is supplied. The third part supplies the research, where citizenry's participation of Mažeikiai city and region municipalities, citizenry's attitude towards delinquency prevention are displayed.

Main words: prevention, citizenry, delinquency prevention.

Antanavičiūtė R. Gyventojų dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje / Teisės ir valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. Dr. A. Kiškis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2014. – 54 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuotas gyventojų dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje. Lietuvoje įgyvendinamos kelios nusikalstamumo prevencinės programos, kuriose dalyvauja patys gyventojai. Šios programos įgyvendinamos atsižvelgiant į užsienio šalių sėkmės patirtį, veiksmingumą. Lietuvoje nėra atlikta daug mokslinių tyrimų, kurie tirtų gyventojų dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje užtikrinant saugumą. Tyrimo objektas – gyventojų dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje. Tyrimo tikslas – ištirti gyventojų dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje būdus, jų aktyvumą. Siekiant minėto tikslo aptarta nusikalstamumo prevencijos samprata, nusikalstamumo prevencijos rūšys, susijusius su gyventojų dalyvavimu nusikalstamumo prevencijoje bei išsiaiškinti socialiniai veiksniai, sąlygos, kurios įtakoja gyventojus dalyvauti ar nedalyvauti nusikalstamumo prevencijoje. Naudoti tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, duomenų analizė, lyginimas ir apibendrinimas; empirinių duomenų statistinė analizė. Nustatytos pagrindinės priežastys, kurios lemia gyventojų dalyvavimą ar nedalyvavimą nusikalstamumo prevencinėje veikloje, pateikti siūlymai kaip skatinti gyventojų dalyvavimą minėtoje veikloje. Pirmame darbo skyriuje teoriniu aspektu nagrinėjama prevencijos, nusikalstamumo sampratos. Antrame skyriuje analizuojamos nusikalstamumo prevencijos formos, kuriose dalyvauja ar gali dalyvauti gyventojai. Pateikiama užsienio šalių patirtis. Trečiame skyriuje pateiktas tyrimas, kuriame atskleidžiamas Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų dalyvavimas, požiūris į nusikalstamumo prevenciją.

Antanavičiūtė R. Citizenry's participation in delinquency prevention / Final Master work of law and management. Executive docent doc. A Kiškis. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Law department, 2014. – 54 p.

SUMMARY

Final master work analyzes citizenry's participation in delinquency prevention. In Lithuania there are practicable few delinquency prevention programmes where the participants are citizenry. These programmes are practicable in consideration of effectiveness and experience of foreign countries' success. In Lithuania there are not accomplished a lot of scientific researches which would analyse citizenry's participation in delinquency prevention for safety's sake. The subject of research – citizenry's participation in delinquency prevention. The aim of research – to analyse citizenry's participation ways in delinquency prevention, their activity. With a view to mentioned ways there are discussed conception of delinquency prevention, sorts of delinquency prevention which are related to citizenry's participation of delinquency prevention. There are also ascertained social factors and circumstances which influence citizenry's participation or abstention in delinquency prevention. Methods used in the research: nonfictions analysis, data analysis, comparison and generalization; statistical analysis of empirical data. There are set essential reasons which determine participation and abstention of citizenry in delinquency prevention. There are also supplied offerings how to stimulate participation of citizenry in mentioned activity. The first part in theory studies conceptions of prevention and delinquency. The second part analyzes forms of delinquency prevention, where the citizenry participate or can participate. The third part supplies the research, where citizenry's participation of Mažeikiai region municipalitie, citizenry's attitude towards delinquency prevention are displayed.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

ANKETA**GYVENTOJŲ DALYVAVIMO NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOJE TYRIMAS****GERBIAMAS RESPONDENTE,**

Ačiū, kad dalyvaujate apklausoje. Prašome Jūsų užpildyti pateiktą anketą.

Mykolo Romerio universiteto studentė Roma Antanavičiūtė parengė anketą, kad atliktų tyrimą magistro baigiamajame darbe tema „Gyventojų dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje“.

Jūsų atsakymai į pateiktus klausimus bus panaudoti tik moksliniams tikslams. Anketa yra anoniminė. Jums tiesiog reikia įrašyti ar pažymėti tiksliausiai atspindintį Jūsų nuomonę ir patirtį atsakymą.

Svarbu, kad atsakytumėte į visus klausimus.

1. Jūs esate:1.1 ☐ Vyras1.2 ☐ Moteris**2. Jūsų amžius:**2.1. ☐ Jums 18-25 metai2.2. ☐ Jums 26-35 metai2.3. ☐ Jums 36-45 metai2.4. ☐ Jums 46-55 metai2.5. ☐ Jums 56-65 metai2.6. ☐ Jums 66 ir daugiau metų**3. Jūsų išsilavinimas?**3.1. ☐ Aukštasis3.2. ☐ Aukštesnysis3.3. ☐ Vidurinis3.4. ☐ Specialusis (profesinis)3.5. ☐ Pagrindinis3.6. ☐ Žemesnis nei pagrindinis**4. Jūs gyvenate:**4.1 ☐ Mieste4.2 ☐ Kaime**5. Ar Jūsų gyvenamojoje vietoje veikia „Saugios kaimynystės“ bendrija?**5.1. ☐ Taip5.2. ☐ Ne5.3. ☐ Nežinau**6. Jei taip, Jūs esate:**6.1. ☐ Aktyvus bendruomenės dalyvis (bendraujate su policija, drausminate pažeidėjus);6.2. ☐ Pasyvus stebėtojas;6.3. ☐ Nesidomiu.6.4. ☐ Kita.....**7. Ar dalyvaujate policijos rėmėjų veikloje?**7.1. ☐ Taip, esu policijos rėmėjas ir aktyviai dalyvauju veikloje;7.2. ☐ Taip, esu policijos rėmėjas, bet veikloje beveik nedalyvauju;7.3. ☐ Ne, nedalyvauju, bet norėčiau;7.4. ☐ Ne, nedalyvauju ir nenorėčiau dalyvauti7.5. ☐ Nežinau, kas tai yra.**8. Jūsų gyvenamas būstas yra?**8.1. ☐ Butas

8.2. ☐ Namas

8.3. ☐

Kita.....

9. Ar rūpinatės aplinka prie savo gyvenamojo namo?

9.1. ☐ Taip, sodinu gėles, tvarkau aplinką bent kartą per mėnesį;

9.2. ☐ Taip, dalyvauju tvarkymo akcijose, dažniausiai pavasarį;

9.3. ☐ Moku mokestį, kad būtų sutvarkyta;

9.4. ☐ Nesirūpinu;

9.5.

Kita.....

.....

10. Pastebėję viešąją tvarką pažeidžiančius asmenis Jūs dažniausiai:

10.1. ☐ Pranešu policijai;

10.2. ☐ Sudrausminu pats;

10.3. ☐ Nesikišu, jei tai neliečia manęs ar mano turto;

10.4. ☐ Nesikišu, nes nenoriu nukentėti;

10.5. ☐ Kita.....

11. Ar turite ginklą savigynai?

11.1. ☐ Taip, turiu šaunamąjį ginklą;

11.2. ☐ Turiu kitų priemonių (dujų balionėlį ar kita) savigynai;

11.3. ☐ Ne, savigynos priemonių neturiu, bet norėčiau turėti;

11.4. ☐ Neturiu ir man jos nereikalingos;

11.5. ☐ Nežinau, kad galiu turėti;

11.6. ☐ Kita

12. Jei turite šaunamąjį ginklą, tai kiek seniai, jei neturite pereikite prie 14 klausimo:

12.1. ☐ Daugiau nei 10 metų;

12.2. ☐ Nuo 10 iki 5 metų;

12.3. ☐ Nuo 5 iki 1 metų;

12.4. ☐ Mažiau, nei 1 metai.

13. Jei turite šaunamąjį ginklą, ar teko panaudoti?

13.1. ☐ Taip;

13.2. ☐ Ne;

13.3. ☐ Kita.....

14. Ar Jūsų būste yra sumontuota apsaugos sistema?

14.1. ☐ Taip ir saugo apsaugos tarnyba;

14.2. ☐ Taip, yra sumontuota signalizacija, bet nepajungta prie apsaugos tarnybos;

14.3. ☐ Taip, bet minimali (kodinės laiptinės durys, vaizdo stebėjimo kameros ar pan.)

14.4. ☐ Ne, nėra;

14.5. ☐ Nežinau;

14.6. ☐ Kita.....

15. Jei turite apsaugos sistemą ar ji padėjo apsisaugoti nuo įsilaužimų?

15.1. ☐ Taip, keletą kartų;

15.2. ☐ Taip, vieną kartą;

15.3. ☐ Ne, nepadėjo;

15.4. ☐ Nežinau;

15.5. ☐ Kita

16. Jūsų manymu, nuo įsilaužimų labiausiai gali apsaugoti: (žymėti ne daugiau 2 atsakymų)

16.1. ☐ Samdyta apsaugos tarnyba;

16.2. ☐ Šaunamasis ginklas;

16.3. ☐ Geri kaimynai;

- 16.4. ☐ Policija;
 16.5. ☐ Nežinau;
 16.6. ☐ Kita

17. Ar Jus paskatintų aktyviau dalyvauti nusikalstamumo prevencijoje atlygis už išaiškintą nusikaltimą ar kitą pagalbą teisėsaugai:

- 17.1. ☐ Taip; 17.2. ☐ Ne; 17.3 ☐ Nežinau.

18. Kokios priežastys lemia Jūsų dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje?

.....

19. Kokios priežastys lemia Jūsų nedalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje?

.....

20. Kas Jus paskatintų dalyvauti nusikalstamumo prevencijoje?

.....

Ačiū, už sugaištą laiką.

El. paštas: roma.antanaviciute@gmail.com